

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

KENDİNE SAYGI VE TOLERANS DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hazırlayan
Ayhan KALELİ

Danışman:
Doç. Dr. Ercümen ERSANLI
Yrd. Doç. Dr. Hacı Bayram YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2013

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

**KENDİNE SAYGI VE TOLERANS DÜZEYİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Hazırlayan:

Ayhan KALELİ

Danışman:

Doç. Dr. Ercümen ERSANLI
Yrd. Doç. Dr. Hacı Bayram YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2013

KABUL VE ONAY

Ayhan KALELİ tarafından hazırlanan “Kendine Saygı ve Tolerans Düzeyi Arasındaki İlişki” başlıklı bu çalışma, 18/01/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Melek KALKAN

Üye : Doç. Dr. Ercümen ERSANLI

Üye : Yrd. Doç. Dr. Serpil ALPTEKİN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

18/01/2013

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya, kullandığım başka yazarlara ait her özgün fikre kaynak gösterdiğimi bildiririm.
18/01/2013

Ayhan KALELİ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimin tamamlanması konusunda beni cesaretlendiren, araştırmamın planlanmasında ve gerçekleştirilmesinde öneri ve yapıcı eleştirilerini esirgemeyen, yaşamı boyunca tavırlarıyla topluma örnek olmuş, hoşgörünün savunucu ve temsilcisi Hocam Sayın Prof. Dr. Kurtman ERSANLI'ya, bu çalışmanın mimarı, en sıkıntılı döneminde bile çalışmalarına bilimsel yardımını, katkı ve eleştirilerini esirgemeyen, genç yaşına rağmen bulunduğu makamı başarıyla temsil eden, tevazu ve çalışkanlığı ile ileride çok daha başarılı çalışmalara imza atacağına gönülden inandığım danışmanım Sayın Doç. Dr. Ercümen ERSANLI'ya saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Araştırma bulgularının değerlendirilmesinde katkı sağlayan ikinci tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Hacı Bayram YILMAZ'a ve Dr. Abdullah Nuri DİCLE'ye teşekkür ederim.

Yüksek Lisans dönemimde beni teşvik eden, desteklerini esirgemeyen ve sabır gösteren Eşim Fatıma Nuray ve kızım Dt. Ayşe Zeycan KALELİ'ye, teknik desteğini esirgemeyen oğlum Nurettin Mete KALELİ'ye, verilerin toplanmasında, tezin yazılması, basımı ve çoğaltılmasında yardım ve desteklerini esirgemeyen kızım Leyla Nur KALELİ'ye teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunmayı borç bilirim.

Çalışmamı, kendisine saygısını kaybetmeden başka ülke insanların içinde yaşanmayı arzu ettikleri, birbirlerini anlayan, gerçekten seven ve isteyerek geliştirdikleri toleransın en üst seviyede olduğu bir toplum oluşturacaklarına inandığım ülkemin halkına atfediyorum.

ÖZ

[KALELİ, Ayhan]. [Kendine Saygı ve Tolerans Düzeyleri Arasındaki İlişki], [Yüksek Lisans Tezi], Samsun, [2013].

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin kendine saygı düzeyleri ile tolerans düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Bu amaçla Gazi Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakülteleri ile Hacettepe Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültelerinin Edebiyat ve Kimya bölümlerinde öğrenim gören 384 öğrenciye Kendine Saygı Ölçeği, Tolerans Ölçeği ve Kişisel Bilgi Anketi uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizi Spearman korelasyonu kullanılarak araştırma sorularına cevap aranmıştır. Bu ilişkinin bağımsız değişkenler açısından değişip değişmediğini ve değişmişse değişimin ne denli anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla Z testi uygulanarak elde edilen veriler .01 ve .05 hata payı dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Analiz sonuçları, Kendine Saygı Ölçeği puanları ile Tolerans Ölçeği puanları arasında anlamlı olarak ilişki olduğu ortaya çıkarmıştır. Elde edilen veriler bulgular bölümünde gösterilmiş ve son bölümde gerekli öneriler sunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre; araştırmaya katılan öğrencilerin kendine saygı düzeyleri ile tolerans düzeyleri arasında pozitif yönde ancak düşük seviyede .01 düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleriyle, kendine güven ve tolerans düzeyleri karşılaştırıldığında, kız öğrenciler lehinde pozitif yönde, düşük seviyede .05 düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin verilerinde herhangi bir korelasyon sağlanamamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin takip ettiği programlar açısından incelendiğinde, sosyal programa devam eden öğrencilerin kendine güven ve tolerans düzeyi verileri arasında pozitif yönde düşük seviyede .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Fen programını takip eden öğrencilerin verilerinde ise anlamlı bir ilişki görülememiştir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin kendine saygı düzeyi ve tolerans düzeyi ile öğrenim gördükleri üniversite ve ailelerindeki kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon sağlanamamıştır.

Anahtar sözcükler: Kendine saygı, tolerans, hoşgörü.

SUMMARY

[KALELİ, Ayhan]. [The Relationship Between Self-Respect and Tolerance Levels], [Master's Thesis], Samsun, [2013].

In this study, university students' self-esteem levels and a significant correlation between the levels of tolerance were also investigated. For this purpose, Gazi University Faculty of Arts and Sciences and Literature at Hacettepe University Faculty of Arts and Sciences and Chemistry 384 students studying in parts of the Self Esteem Scale, Tolerance Scale and Personal Information Questionnaire were applied. Spearman correlation analysis of the data obtained using the research questions to answer. This relationship has changed in terms of the independent variables and how much has been changed, check the significance of the change in Z-test was applied to determine the data obtained from .01 And .05 were evaluated taking into account the margin of error.

Results of the analysis, Self-Esteem Scale scores were significantly correlated with the Tolerance Scale scores revealed. The data obtained are shown in the last section, the necessary findings are presented. According to research results, levels of self-esteem of the students has a positive but low levels of tolerance level of .01 appears to be a relationship. Gender of the students participating in the study, the levels of self-confidence and tolerance, in favor of female students has a positive, significant correlation was seen that low-level .05. Male students achieved any correlation data. In terms of programs, followed by the students participating in the study, students attending a social program of self-confidence and a positive low tolerance level data were found to be a significant relationship at the level of .05. Science program, students who follow the data, no significant relationship remains to be seen. In addition, the level of self-respect and tolerance level of the students and the families of the university they are attending a statistically significant correlation between number of siblings achieved.

Key words: Self-respect, tolerance, tolerans

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No:</u>
TEŞEKKÜR.....	VI
ÖZ	VII
SUMMARY	VIII
İÇİNDEKİLER	IX
TABLOLAR DİZİNİ	XII
KISALTMALAR	XIII

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	5
1.2. Problem Cümlesi.....	6
1.3. Alt Problemler.....	6
1.4. Denenceler	6
1.5. Sayıtlar.....	7
1.6. Sınırlılıklar.....	7
1.7. Araştırmanın Gereği ve Önemi	8
1.8. Tanımlar	10

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	12
2.1. İlgili Yayınlar ve Literatür	12
2.2. Yurt Dışında Yapılan Yayın ve Araştırmalar	20
2.3. Yurt İçinde Yapılan Yayın ve Araştırmalar	25

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırma Modeli	29
3.2. Evren ve Örneklem.....	29
3.3. Veri Toplama Araçları.....	30
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	30
3.3.2. Kendine Saygı Ölçeği	30
3.3.3. Tolerans Ölçeği.....	32
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	33

BÖLÜM IV

BULGULAR.....	34
4.1. Denence 1	34
4.2. Denence 2.....	35
4.3. Denence 3	35
4.4. Denence 4.....	36
4.5. Denence 5.....	38

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM	40
--------------------------------	-----------

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER	46
6.1. Sonuç	46
6.2. Öneriler	49

KAYNAKÇA.....51

EKLER

EK 1 Kişisel Bilgi Formu.....62

Özgeçmiş63

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa No:</u>
Tablo 1. Üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri ile kendine saygı düzeyleri arasındaki ilişki.....	34
Tablo 2. Cinsiyetlerine göre, üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi ile kendine saygı düzeyi arasındaki ilişki.....	35
Tablo 3. Bölümlerine göre, üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi ile kendine saygı düzeyi arasındaki ilişki.....	36
Tablo 4. Üniversitelerine göre, üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi ile kendine saygı düzeyi arasındaki ilişki.....	37
Tablo 5. Üniversitelerine göre, üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi ile kendine saygı düzeyi arasındaki ilişkinin Z testi sonuçları.....	37
Tablo 6. Kardeş sayısına göre, üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi ile kendine saygı düzeyi arasındaki ilişki.....	38
Tablo 7. Kardeş sayısına göre, üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi ile kendine saygı düzeyi arasındaki ilişkinin Z testi sonuçları.....	39

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DIT	: Ahlaki Yargılar Testi
KSÖ	: Kendine Saygı Ölçeği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÖ	: Tolerans Ölçeği
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlar tarihin ilk çağlarından beri gerek sosyal şartların, gerekse tabiat şartlarının gereği olarak toplu halde yaşamaya mecbur olmuşlardır. Bireyler toplumsal yaşamın içerisinde birbirleriyle ve çevreleriyle etkileşimde bulunmaktadır. Birlikte yaşama zorunluluğu hisseden ve sürekli etkileşim halinde olan bu insanlar, aralarında formal ve informal kuralların belirlediği çizgilerden oluşan sınırlarla tespit edilen birtakım düzenlemelere gitmek zorunda kalmışlardır (Özbek, 2012: 38).

Toplumunu yönlendiren bu düzenlemeler ortak kültür oluşturmada ve bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendirmede etkili olsa da, çoğu zaman bireyler ve toplumu oluşturan alt gruplarda bazı çatışmaların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Zaten bu süreçte sosyalleşme ve toplumun paylaştığı inançlar, tutumlar, değerler, formal ve informal normlar bu çatışmalar sonucunda oluşan karşılıklı anlaşmalarla ve gösterilen toleranslarla mümkün olabilmiştir. İçinde yaşanılabilir sağlıklı bir toplum oluşturabilmek, ancak kendine saygısı olan, özgüveni yüksek bireylerden oluşan insan gruplarıyla mümkün olabilmektedir. Çünkü kendine saygı (öz saygı) mutlulukla ve hayattaki başarıyla ilgilidir. Özsaygı bireyin kendi kendisiyle gurur duymasıdır. Aynı zamanda bireyin yaratıcılık yeteneğinin diğerleriyle ilişkisini ve başarılı olmasını belirlemede önemli bir faktör olmaktadır. (Korkmaz, 2007: 49-65). Bir başka tanımda da bireyin kendine saygısını; bireyin kendini benimsemesi, onaylaması, kendine değer vermesi ve saygı duyması olarak belirtilmiştir (Koç, 2009: 473-493).

Özsaygının önemine hemen hemen tüm kişilik kuramları değinmiş ve özsaygının edinilmesinde başta anne baba olmak üzere çevrenin birincil katkısına dikkat çekilmiştir (Baydur, 1984). Çünkü birey ve toplum sürekli birbirini etkilemiştir. Toplumca eğitilen, yetiştirilen bireyler yeni toplumların oluşmasını sağlamışlardır. Ve geleceğin toplumlarına yön vermişler, değerlerin ve normların oluşmasına

katkıda bulunmuşlardır. Gelecekteki toplumların yaşanabilir, mutlu ve huzurlu bir toplum mu, yoksa birbiriyle sürekli kavga eden, huzursuz, tatminsiz ve birbirine güvensiz insanların oluşturduğu bir toplum mu olacağına karar verecek olan yine onlardır. Burada karar verilmesi gereken şey kendine saygı düzeyi yüksek ve ileri derecede toleranslı bireyler yetiştirmek ve mutlu, sağlıklı, içerisinde yaşamanın değerli olabileceği toplumlar oluşturmayı isteyip istememektir. Şu bir gerçek ki; insanların kalbinden geçen yani niyeti ne olursa olsun ifadelerinde söyledikleri bu toplumları oluşturmayı istedikleri yönünde olmuştur. Belki istemeyerekte olsa bu çalışmalara destek vermişlerdir. Demokrasi ile yönetilen ileri toplumlarda "Vatandaşın beyanı esastır." kuralı temel alınmıştır. Bu kural Osmanlı Devleti'nde genel kanun kitabı olarak kabul edilen ve Külli Kaideler Ekolü'nün bir örneği olan Mecelle'de de bulunmaktadır (Demir, 2008: 21). Her ne kadar Ziya Paşa'nın meşhur "Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz." sözü geçerli olsa da (Apaydın, 2001), bir iyi niyet beklentisi olarak insanların beyanları kabul edilmelidir. Siyasal alana bakıldığında, demokrasi ve insan hakları uygulamalarında toleransın oynamış olduğu rolün büyüklüğünü görmek mümkündür (Karpov, 2002: 267). İlk çıkış nedeni ve o dönemde yüklenen anlam ne olursa olsun, günümüzde bireylerin tolerans düzeyleri birlikte yaşamanın önemli koşulu haline gelmiştir.

Tolerans kavramı insanların kurumsal olarak geliştirdikleri eşitlik ve saygınlık kavramları ile buna zıt olarak gerçekte yaşadıkları eşitsizlik ve bastırmacılık olgularından doğmuş bir düşünce boyutudur. Tolerans kavramı iki nedenden gelişmiştir. Birinci neden; insanların ırk, din, ulusal ve kültürel köken farkı gözetmeksizin insan olma saygınlığının özü olan insan haklarına sahip olmaları inancıdır. İkinci neden; tolerans kavramının temelinde hiçbir birey, grup, kültür veya toplumun "iyi" ve "doğru" kavramlarını tekeline bulunduramayacağı düşüncesini odak alan demokratik yaklaşımdır (Yıldırım, 1995).

Tolerans kavramını multidisipliner bir kavram olarak ifade etmek yanlış olmasa gerektir. Çünkü fen, sosyal, din, kültür, politika, yaşam vs. alanlarını ilgilendiren tüm disiplinlerde kendine yer bulabilmektedir. Günlük dilde sıkça kullanılan bu sözcük; göz yummak, hoş görmek, dayanırlık, anlayış, müsaade etmek,

tahammül sözcükleriyle ifade edilmektedir (Aslan, 2001: 60). Hatta Weissberg (1998); bu tanıma bir ilave yaparak bir fizik kuralı gibi tartışmasız olan klasik anlayışın dışında yeni tolerans anlayışının, sözcüğün başına “onaylayarak” ifadesinin getirilmesi ile “onaylayarak tahammül, onaylayarak anlayış gösterme” şeklinde geliştiğini belirtir. Ricoeur (1996) bir adım daha ileri götürerek eğer tolerans sadece dayanmadan daha fazlası ise, sadece gerçekten yardım etmeyi ima ediyorsa, o zaman tehlikedeki insanların yardımına koşmak tolerans gelişimi içerisinde yeni bir aşama olduğunu belirtir. Ayrıca toleransı kayıtsız davranma ve önemsememe anlamında düşünülmemelidir (Kuyutar, 2000: 16). Burada toleransı organizmanın kendini garantiye alarak yaşam bütünlüğünü bozmayacak şekilde dışarıdan gelen etkenlere karşı dayanma, katlanma ve onunla baş etme hali olarak görmek mümkündür. Bu sınır aşıldığında ortaya çıkan rahatsızlık toleranssızlık olarak betimlenir.

Bütün tolerans tanımlarında tolerans için önemli iki unsurdan söz edilmektedir; farkındalık ve başkalık. Ayrıca bu unsurların önemli olması (Kuyutar, 2000: 16) ve sakınca oluşturması da (Forst, 2004: 314) tolerans için gereklidir. Aksi halde kayıtsızlık (Kuyutar, 2000: 16) ya da umursamazlık veya onaylamaktan (Forst, 2004: 314) söz edilebilir. Bununla birlikte toleranstaki başka bir boyut da kendini tutmak ve sakınmaktır. Tolerans kavramı onaylanmayan davranışlar karşısında güç ve otoriteye karşı fazlasıyla engel olmayı gerektirir (Meyer, 2002: 551). Tolerans sahip olunan gücün kullanılmasından kaçınmaktır (Yürüşen, 1993: 19). Bu kaçınmada bir gerilim söz konusu olup beraberinde bir katlanma ve tahammül etmeyi getirmektedir. Bu, gönülsüz, zoraki bir katlanmadır (Gürsoy, 1999: 93). Bu, katlanmanın, güçlü olan tarafından (yani değiştirme veya ortadan kaldırma gücü olduğu halde) kabul edilmesidir (Aydın, 1999: 45). Gürsoy (1999) bunu zorunlu bir katlanma olarak belirtirken Forst (2004: 315), mecburi değil gönüllü olarak gösterilmesi gerektiğini söyler.

Temel inanç haklarının devlet tarafından baskılanmaması gerektiği düşüncesini savunan modern liberalizmin ilk kurucusu olarak kabul edilen Spinoza'ya göre, toleranssızlık insanın doğuştan getirdiği ve onun doğasında olan bir duygudur

(Rosenthal, 2003). Bu nedenle kişiler ihtiyaç duymadıkça veya kendilerini mecbur hissetmedikçe tolerans gösterme eğiliminde değildirlir. Bu görüş, toleransın bir zoraki katlanma hali savını destekler niteliktedir. Çünkü tolerans kavramının ortaya ilk çıktığı yer batı kültür dünyasıdır. Batı dillerinde tolerans, tam din ve vicdan özgürlüğü kabul edilinceye kadar eksik, sınırlı ve geçici bir özgürlük olarak kullanılmıştır (Batuhan, 1959: 3). Tuncay'a (1999: 117) göre; bu kavramın çıkışı ve batı uygarlığına yerleşmesi, Protestanlığın ortaya çıkmasından sonra, batıda baş gösteren mezhep savaşlarıyla ilgilidir. Mutlak doğruluk adına Katolik doğması, insan ruhunu kurtarmak amacıyla Hıristiyanlık dininin farklı bir mezhebi olan Protestanlık savunucularına karşı öldürme harekâtına dönüşmüştür. Sonu gelmez savaşların nihayetinde bir orta yol olarak ortaya çıkan tolerans kavramı; tarihsel anlamda ortaya çıkış itibarıyla batıda mezhep savaşları ve farklı dini doktrinlerin kendisine yer aramasıyla ilgilidir (Gürsoy, 1999: 93). İlerleyen zaman içerisinde tolerans kavramı gönüllü katlanma anlayışıyla öne çıkmıştır. Hata yeni anlayışta tolerans kavramı toplumsal yaşamın gereği olarak ele alınmaya başlanmıştır.

Her ne kadar doğuştan getirilen bir dürtü olarak kabul etse de toleranssızlığı bir hastalık olarak ele alan Spinoza, toleransın tedavi olarak gerek birey, gerekse toplumsal hayatta gelişmesini önerir. Rosenthal (2003) ise; bireysel ve toplumsal hayatta toleransın yaşanmasıyla, toleranssızlığın ortadan kalkacağını söyler.

Tolerans kavramı günlük dilde bazı kavramlarla açıklansa da, özellikle hoşgörü kavramıyla eşanlımlı kullanıldığı görülmektedir. Hâlbuki tanım ve içeriklere bakıldığında bu iki kavramın farklı olduğu kabul edilmektedir. Hoşgörüde rahatsızlık, tahammül, katlanma ve bir iç sıkıntısı çekme yaşanmadan bir gönül rahatlığı yaşanırken, toleransta akıl ve mantık çerçevesinde pratik zorlukların gerektirdiği bir anlayış bulunmaktadır (Aydın, 2001: 70). Gürsoy (1999: 91) toleransın akılla karar verildiği ve mantık dahilinde bir zorunlu kabul olduğu için daha çok akıl işi, hoşgörünün ise; gönüllü olarak kabul edildiği ve bir zorlama olmaksızın rıza ile yapıldığı için bir gönül işi olduğunu vurgulamaktadır.

Psikoloji, sosyoloji, politika ve sosyal bilimlerde çalışan araştırmacıların sürekli fikir ürettikleri araştırma yaptıkları en önemli konuların başında; toplumu oluşturan bireylerin daha huzurlu yaşayabilmesi için bireylerinin kendilerine saygı düzeyleri ve daha fazla toleransın nasıl sağlanabileceği konuları olmuştur. Araştırmacıların cevap aradığı sorulardan bazılarını şu şekilde sırlamak mümkündür; tolerans öğrenilebilir ve geliştirilebilir bir olgu mudur, daha mutlu bireylerden oluşan bir toplum oluşturmak için tolerans düzeyinin yükseltilmesi nasıl sonuçlar verebilir, bireylerin kendine saygı ve özgüvenlerinin artırılması huzurlu toplum oluşturma tezine bir katkı sağlayabilir mi, ayrıca; kendine saygı ve tolerans düzeyinin artırılmasında öğrencilerin öğrenim gördüğü üniversite, bölüm, cinsiyet ve kardeş sayısı arasında bir ilişki var mıdır? (Huntington, 2003)

Bütün bu çalışmalardaki genel amaç; gezegenimizde yaşama kalitesini yükselten hareketlerin gelişmesidir (Yıldıran, 1995). Bu paralelde; paylaştığımız bu gezegende kalıcı ve huzur veren değerlerin artmasına, ruh sağlığı yerinde ve kendine saygısı yüksek bireylerin yetiştirilmesine ve bu bireylerin kendine saygısı ve tolerans düzeyleri yüksek toplumlar oluşturmasına, sonuç olarak; insanlık kültürüne katkıda bulunmak gayesi doğrultusunda ortaya konan çalışmalar bu amaca hizmet edecektir.

1.1 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; üniversite öğrencilerinin kendine saygı düzeyi ve tolerans düzeyi arasındaki ilişki ile araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin cinsiyet, öğrenim gördüğü üniversite, takip ettiği bölüm ve kardeş sayısı arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır.

1.2 Problem Cümlesi

Üniversite öğrencilerinin kendilerine saygı düzeyi ve tolerans düzeyi arasında bir ilişki var mıdır? Ayrıca bu ilişki ile öğrencilerin cinsiyet, öğrenim gördüğü üniversite, takip ettiği bölüm ve kardeş sayısı arasında bir ilişki var mıdır?

1.3 Alt Problemler

Yukarıda belirtilen problemi incelemek amacıyla bu araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır.

1. Üniversite öğrencilerin tolerans düzeyi ile kendilerine saygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi ile kendine saygı düzeyi arasındaki ilişki cinsiyete göre değişmekte midir?
3. Üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi ile kendine saygı düzeyi arasındaki ilişki öğrencisi oldukları bölümlere (edebiyat ve kimya) göre değişmekte midir?
4. Üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi ile kendine saygı düzeyi arasındaki ilişki öğrenim gördükleri üniversitelere (Hacettepe, Gazi) göre değişmekte midir?
5. Üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi ile kendine saygı düzeyi arasındaki ilişki kardeş sayısına (1,2, 3 ve daha fazla) göre değişmekte midir?

1.4 Denenceler:

Problem ve alt problemlere bağlı olarak bu araştırmada incelenmesi uygun görülen denenceler aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

Denence 1: Üniversite öğrencilerinin kendine saygı düzeyi yükseldikçe tolerans düzeyi de anlamlı olarak yükselmektedir.

Denence 2: Üniversite öğrencilerinin kendine saygı düzeyi ve tolerans düzeyi arasındaki ilişki öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Denence 3: Üniversitesini öğrencilerinin kendine saygı düzeyi ve tolerans düzeyi arasındaki ilişki devam ettikleri bölümlere (edebiyat ve kimya) göre anlamlı olarak değişmektedir.

Denence 4: Üniversitesini öğrencilerinin kendine saygı düzeyi ve tolerans düzeyi arasındaki ilişki üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri üniversitelere göre anlamlı olarak değişmektedir.

Denence 5: Üniversite öğrencilerinin kendine saygı düzeyi ve tolerans düzeyi arasındaki ilişki öğrencilerin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

1.5 Sayıtlar

Bu araştırmanın sayıtları şu şekilde yapılandırılmıştır.

1. Araştırmanın örneklemini evreni temsil etmektedir.
2. Araştırmanın örneklemini oluşturan üniversite öğrencileri, ölçme araçlarının uygulanmasına gönüllü olarak katılmış, içten ve tarafsız bir şekilde soruları yanıtlamışlardır.

1.6 Sınırlılıklar

1. Bu araştırmanın kapsamına 2011-2012 eğitim öğretim döneminde, Gazi Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi'nin, Fen ve Edebiyat Fakülteleri'nin,

Kimya ve Edebiyat Bölümleri'nde öğrenim gören üniversite öğrencileri girmektedir. Bu nedenle; araştırma sonuçları diğer benzer niteliğe sahip bireylere genellenebilir.

2. Bu araştırmanın birinci bölümünün bağımlı değişkeni olan "Üniversite öğrencilerinin kendine saygı düzeyi" ile bağımsız değişkeni olan "Üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi", ile araştırmanın devamında; araştırmanın bağımlı değişkeni olan "Üniversite öğrencilerinin kendine saygı ve tolerans düzeyi" ile bağımsız değişkeni olan "Üniversite öğrencilerin; cinsiyet, öğrenim gördüğü üniversite, takip ettiği bölüm ve kardeş sayısı" ile ilgili olarak bu araştırmada kullanılan "Kişisel Bilgi Formu", "Kendine Saygı Ölçeği" ve "Tolerans Ölçeği" nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.7 Araştırmanın Gereği ve Önemi

Toplum olarak yaşayan bireylerin tolerans düzeyleri, birlikte yaşamanın önemli koşulu haline gelmiştir. Huntington (2003); "farklı medeniyetler dünyasında her bir medeniyet diğeriyle var olmayı öğrenmek zorundadır" der. Ayrıca iletişim araçlarının artması, insanların daha fazla seyahat etmesi, ekonomik koşullar nedeniyle değişik kültürler içinde yaşama zorunlulukları, yöneticilerin insanları anlama ve hizmet götürmede kullanacakları doğru, etkili ölçü ve argümanların seçilmesi, insanların kendilerine saygı düzeyi ile tolerans düzeyi arasındaki ilişkiye yönelik araştırmaların önemini daha da artırmaktadır. Çünkü tolerans, politik ve toplumsal ortam (siyasal istikrar, hukukun uygulanması, suç oranının düşüklüğü, vb), ekonomik ortam, sosyo-kültürel ortam, sağlık ve sıhhi temizlik (tıbbi alt yapı, kanalizasyon, hava kirliliği), okullar ve eğitim (standart ve uluslar arası okulların bulunabildiği), kamu hizmetleri ve ulaşım (elektrik, su, toplu taşıma hizmetleri, trafik sıkışıklığı vb), eğlence ve dinlenme (restoran, sinema, tiyatro, spor, vb), tüketim malları, konut, doğal çevre gibi faktörler bir yerin yaşam kalitesini belirler. Yaşam kalitesi yüksek, bilimsel, ekonomik ve kültürel

yaratıcılığa önem veren, insanların kendilerini ifade edebildiği, kültürel çeşitliliğin, farklılığın olduğu yerler toleransın yüksek olduğu yerlerdir (Kumral, 2010: 7).

Birey ve toplumda kendine saygı ve tolerans düzeyindeki artış, bireysel ve toplumsal öz güvenin artmasına, bireylerin değişik kültürlerle daha kolay ve olumlu diyalog kurmasına katkıda bulunacak, bireyin kendi toplumunda huzurun sağlanması yanında dünya barışının oluşmasına da zemin oluşturacaktır. Çünkü tolerans, ülkenin ve bölgenin sahip olduğu yaratıcılık potansiyelini harekete geçirme ve yaratıcı yetenekleri çekme konusunda önemli bir avantaj sağlamaktadır. Halk arasında kullanılagelen meşhur bir söz vardır; "Marifet iltifata tabidir". Yani ortaya konulan sanat değer bulursa devamı gelir, aksi halde iltifat gördüğü yere gider. Ayrıca tolerans, toplumun çeşitliliğe açık olarak gelişmesine ve böylece farklı ekonomik, kültürel sektörlerde yeni ve değişik fikirlerin ortaya çıkıp yeniliklerin doğmasına katkı sağlayacaktır (Florida ve Tinagli, 2004).

Bu durum göz önüne alındığında; toplumları oluşturan bireylerin kendine saygısı ve tolerans düzeylerini belirlemeye yarayan bilimsel araştırmalar ile bu amacı geliştirmeye yönelik ortaya konan her türlü çalışmanın ne kadar gerekli, değerli ve önemli olacağı inkâr edilemez bir gerçektir. Bu amaçla yönetimler bireylerini bu amaç doğrultusunda eğitmek, farkındalığı artırmak, pozitif duygu ve düşünceler geliştirmek, atıl kapasitesini ortaya çıkarmak, bir arada yaşamayı öğretmek amacıyla politikalar belirlemekte ve sivil toplum kuruluşları, belediyeler, çeşitli vakıf, dernek, sendika, ajanslar aracılığı ile oluşturdukları değişik mekân ve ortamlarda genç ve çocuklara yönelik çoğu zaman ücretsiz programlar yaptıkları gibi, çalışma çağındaki insanları, emeklileri ve aileleri de bu faaliyetler içerisine çekmek istemektedirler.

Ayrıca, bireylerin kendine saygı ve tolerans düzeyinin oluşmasında cinsiyet, öğrenim gördüğü üniversite, takip ettiği bölüm ve kardeş sayısının ne gibi etkisinin olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çünkü; bu değişkenlerin

sonuçlarının belirlenmesi bireyin kendine saygı ve tolerans düzeyini oluşturmak için belirlenecek eğitim faaliyetlerinde ilgililere yol gösterici olacaktır.

Bu araştırmanın sonucunda elde edilecek bulgular; bu konuda çalışma yapan eğitimcilerin, araştırmacıların, yöneticilerin ve insan davranışını konu alan disiplinlerle ilgilenen ve kişilik gelişimini ön plana çıkartmak amacıyla olan bireylerin ve toplumun temel eğitim kurumu olan ailelerin tutum ve davranışlarının yapılanmasında etkili olabilecek program çalışmalarına veri olarak hizmet edecektir.

1.8 Tanımlar

Bu çalışmada kullanılan temel kavramların tanımları aşağıda yer almaktadır:

Tolerans: Genel anlamda herhangi bir zarar görmeden strese, yüke, acıya, baskıya dayanma, katlanma yetisi (Budak, 2003: 753). Encyclopedie Britannica'da tolerans; Latince "tolere", müsaade etmek, katlanmak, göz yummak başkalarını eylem ve yargılarında serbest bırakma, kendi görüşümüze veya çoğunluğun görüş biçimine aykırı görüşlere hem sabırla ve yan tutmadan katılma anlamına geldiği, Brockhaus'ta tolerans; özellikle din alanında aykırı kanılara ses çıkarmama anlamına geldiği yazılmaktadır.

Kendine saygı: Benlik saygısı, öz saygı gibi terimlerle eş anlamlı olarak ifade edilen bu kavram, kendini önemli görme, kendini kabul gibi kavramlarla betimlenen ya da bu kavramları içeren bir üst kavram olarak düşünülebilir (Kuzgun, 2000). Benlik saygısı; bireyin kendini benimsemesi, onaylaması, kendine değer vermesi ve saygı duyması anlamına gelir (Koç, 2009: 473-493). Kişilik saygısı, kişinin kontrolcü davranması değil, kendisinin tüm hata ve eksiklerine rağmen değerli bir insan olduğuna inanmasıyla ortaya çıkan bir olgudur (Benice, 2012: 14).

Hoşgörü: Rahatsızlık, tahammül, katlanma ve bir iç sıkıntısı yaşanmadan ortaya konulan gönül rahatlığı halidir (Aydın, 2001: 70). Hoşgörü her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiğince hoşgörme hali, müsamaha (Ağakay, 1959: 364).

Günlük kullanımda belli bir noktaya kadar aynı anlamda kullanılsa da (Ersanlı, 2012a), tolerans ve hoşgörü kavramları anlam ve içerik olarak birbirinden farklıdır. Hoşgörüde bir gönül rahatlığı, belli bir mantık çerçevesinde pratik zorlukların gerektirdiği bir anlayış bulunmaktadır (Aydın, 2001: 70). Gürsoy(1999: 91). ise; toleransın daha çok akıl, hoşgörünün ise; daha çok gönül işi olduğunu söyler.

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde kendine saygı ve tolerans ile ilgili yayın ve literatür incelenirken, konu bütünlüğü içerisinde bir sıra dahilinde birlikte ele alınmıştır.

2.1 İlgili Yayın ve Literatür

Kendine saygı ve toleransın tanımı, kaynağı, diğer kavramlarla farklılıkları ve kendine saygı ve tolerans düzeyini etkileyen faktörlerle ilgili yayın ve literatür bilgileri aşağıda verilmiştir:

Kendine saygı kavramı; benlik saygısı, öz saygı terimlerle ifade edilen bu kavram, kendini önemli görme, kendini kabul gibi kavramlarla betimlenen bir üst kavram olarak düşünülmüştür (Kuzgun, 2000). Benlik saygısı, bireyin kendini benimsemesi, onaylaması, kendine değer vermesi ve saygı duyması anlamına gelir (Koç, 2009). Kendine saygı duyma güdüsü araştırmacıları uzun süredir meşgul eden bir olgudur. Hemen hemen tüm kişilik kuramları kendine saygının önemine değinmişlerdir (Baydur, 1984). Bu konuyla ilgili olarak araştırma yapan bilim insanlarından biriside Amerika'lı Abraham H. Maslow dur. Maslow; 1954 yılında yaptığı klinik gözlemlere dayanarak insan ihtiyaçlarının piramit şeklinde bir hiyerarşiye tabi olduğunu bulmuştur. Psikolojik ve biyolojik ihtiyaçların isimlendirilmesinde, sınıflandırılmasında Maslow'un (1970); "İhtiyaçlar Hiyerarşisi genel kabul görmüştür.

Maslow insan güdülerinin bazı yönlerden hayvan güdülerinden farklı olduğunu savunmuş ve insan güdülerini bir piramit gibi birbiri üzerine merdiven basamağı şeklinde çıkan kademeli bir düzen içinde düşünmüştür. Bu güdü piramidinin

temelinde biyolojik (fizyolojik) güdüler, üst kısmında ise psikolojik güdüler yer alır. Maslow'a göre; temeldeki bir güdünün ihtiyacı karşılanmadan, birey üst düzeydeki güdülerden etkilenmez. Alt düzeydeki güdüler doyuma ulaştınca birey, üst düzeydeki güdülere hazır hale gelir (Cüceloğlu, 2004).

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi tablosunda görüldüğü gibi, kendine saygı ihtiyacı temel bir ihtiyaçlar içinde yer almaktadır. Ancak; kendine saygı ihtiyacı, temel ihtiyaçların dördüncü sırasında ve üst düzey ihtiyaçların sınırında yer almaktadır. Bireyin başkaları tarafından tanınma ve sevilme ihtiyacı olarak da betimlenen bu ihtiyaç tamamlandığı zaman, bireyin kendine güveni artar ve kendini değerli hisseder bunun tersi de geçerlidir. Bireyin bu ihtiyacı karşılanmaz veya yeteri kadar doyurulmazsa, birey kendini değersiz ve güçsüz hisseder (Ercoşkun, Nalçacı, 2005).

Birey ilişkilerinde genel olarak dört farklı davranış biçiminden birini seçerek tepkide bulunur. Bu davranış biçimlerini, boyun eğici (pasif), saldırgan (agresif), insanları yönlendirici (manuplatif) ve atılgan olarak sıralamak mümkündür (Özcan, 1996). Atılganlık; kişinin başkalarını dikkate alarak duyularını, gereksinmelerini ve düşüncelerini ifade etmesi ve kendi haklarını koruması olarak tanımlanmıştır (İnceoğlu, Aytar, 1987). Bingöl (2007); atılganlığın kendimize saygının bir gereği olduğunu söyler. Hayır demeyi bilmediğimiz zaman, zorunlu evetlerimiz sonunda yaşayacağımız yaşantıların kaygı, huzursuzluk ve pişmanlıkları da beraberinde getirmesi kaçınılmaz olacaktır. Mutlu yaşamının en önemli ilkelerinden biri, doğru zamanda "evet" ve "hayır" diyebilmektir. Kendine saygının oluşmasında çok önemli bir yer oluşturan zamanında ve yerinde evet veya hayır diyebilen bireyler için Cüceloğlu (2000) ; "Savaşçı" kavramını kullanır. Bu davranışı gösteremeyenler için kullandığı tanım ise, "Kader Kurbanı"dır. Buna göre; birey kendisini tanımalı, ne istediğini veya istemediğini bilmeli, istediği bir durumu oluşturabilmek ya da istediği bir şeyi elde etmek için kendini ortaya koymalı yani savaşmalı, istemediği bir şey içinde aynı mücadeleyi vermelidir. Bireyin bu şekilde davranması; kendini tanıması, ne istediğini bilmesi, kendini ifade edebilmesi, mutlu olması, - Kohut (1978); bu özellikleri "kendilik

nesneleri“olarak ifade etmektedir - huzurlu ve içinde yaşanılabilir toplumlar oluşturmak adına çok önemli etkenler olarak görülebilmektedir. Çünkü benlik saygısının yüksek olması, daha iyi sağlıklı davranışlar ve üretkenlik (Leary, Schreinderfor, Haupt, 1995) ile daha ileri bir sosyal uyumla (Cartlendge ve Milburn, 1995) ilişkilendirilmektedir.

Burada kısaca "Kendini Gerçekleştirme“ kavramından da bahsetmenin konunun açıklanmasında yararlı olacağını düşünmekteyim. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramidi'nin en üst basamağında yer alan bu kavram, sağlıklı insanın davranışlarının temel gücü sayılmaktadır. Kendini Gerçekleştirme kavramına, ilk olarak Carl Jung'un yazılarında rastlanılmaktadır (Kuzgun, 1997). Jung, Freud'un bilinçaltı duygularına ağırlık verip, bireylerin hayat amaçlarını ve emellerini ihmal etmesine karşı çıkmıştır. Jung'a göre (1966); biyolojik ihtiyaçlar hayatın gençlik yıllarında önemli ise de, yerini zamanla manevi doyum sağlayan yüksek düzeyde amaçlara bırakır. Kişilik devamlı gelişme eğilimindedir. Gelişmenin amacı, harmonik, dengeli ve olgun bir benlik geliştirmektir.

Köksal (2006); insanın kendini gerçekleştirmesinde çevre ve çevreyi anlamlandırmasının rolü üzerinde durmuştur. Ona göre; eğitimin hedeflerinden biri, insanın kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır. Özellikle eğitimin, kendine saygı ve üst düzey hedef olarak kendini gerçekleştirme olgusu üzerindeki etkisinin oldukça büyük olduğu kabul gören bir anlayıştır. Çünkü bu olgulara sahip olan bireylerin ortaya koyduğu davranışların öğrenme sonucunda elde edildiği düşünülmektedir. Bu konuda Maslow (1970); insan saldırgan olabildiği gibi cömert, işbirliğine yatkın ve diğergamda olabilir der. Birinci ya da ikinci davranış biçiminin ortaya çıkması onun aldığı eğitim ve yetiştiği ortamla yakından ilgili olduğunu belirtir. Doğru ve Peker (2004); yaptıkları araştırma sonucunda kişinin kendisine saygısının eğitilebilir, öğrenilebilir geliştirilebilir bir olgu olduğunu belirtmişlerdir.

Her şeyin çok hızlı değiştiği bilgi ve teknoloji çağında, insanını en iyi şekilde eğiten, yöneten ve geliştiren süreçlerin, grup ve alt grupların başarılı olacağı kabul

edilen bir gerçektir (Akçakaya, 2010). Ancak burada önemli olan; sürekli ortaya çıkan yeni sorunlar ile birey ve alt grupların doyurulamaz ihtiyaçlarıdır. Unutmamak gerekir ki; gelişimde yeni sorunların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Süreç iyi ve doğru yönetildiği sürece sorunlar, gelişme sürecinde tehdit olduğu kadar çeşitli çözüm ve fırsatları da beraberinde getirecektir. Birey ve grupların ihtiyaçlarının doyurulmasında ise izlenecek yol, önceliklerin anlaşılması ve kabul edilmesi ve içselleştirip davranış halinde gösterebilmesiyle yakından ilgilidir. Birey ve gruplar ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanacakları yolun savaş mı yoksa anlaşma yoluyla mı sağlayacaklarına karar vermek durumundadırlar. Bu durumda gösterilecek davranış biçimi de birey ve alt grubun kişilik gelişimi ile yakından ilgili olacaktır. Burada birey ve grupların sorunlarını çözmede ve ihtiyaçlarını karşılamada ortaya koyabileceği bir davranış biçimi ve bu araştırmanın bir diğer konusu olan tolerans kavramı üzerinde durulacaktır.

Tolerans kavramı; Türkçe’de katlanmak, göz yummak, hoş görmek, dayanırlılık, anlayış, müsaade etme ve tahammül sözlerine karşılık gelmektedir.

Tahammül kavramı; güçlü, zorlayıcı dış etkenlere karşı koyabilme, dayanma ve insan için kötü, güç durumlara karşı koyabilme gücü, kaldırma, katlanma olarak ifade edilir (TDK, 1998: 2112). Hoşgörü ise; müsamaha, anlayışla karşılama ve hoş görme hali (Ağakay, 1959: 364), tolerans (TDK, 1998: 1005) ile ifade edilmektedir. Günlük dilde ve bazı tanımlarda aynı anlamda kullanılsa da, hoşgörü ve tolerans farklı kavramlardır. Hoşgörü; gönül rahatlığını ifade ederken, rahatsızlık, tahammül, katlanma ve bir iç sıkıntısı yaşanmaz. Toleransta ise; akıl ve mantık çerçevesinde pratik zorlukların gerektirdiği bir anlayış bulunmaktadır (Aslan, 2001: 357-380). Gürsoy (1999); toleransı akıl, hoşgörüğü gönülle ilgilendirir. Buna rağmen tolerans, kullanıldığı alana göre başlangıcında, belli düzeye gelene dek, yani dayanma noktasını aşana kadar rahatsızlık duyulmadığı için hoşgörü ile eşanlamlı olarak kullanılmaktadır (Ersanlı, 2012). Ortaylı ve Batuhan; toleransın Türkçe karşılığının olmadığını, günlük dilde karşılık olarak müsamaha kullanılıyor olsa bile içerik olarak bu kavramı yansıtmadığını (Batuhan, 1959: 25), Ortaylı (1999: 25). ise; toleransın Türkçe karşılığının bulunmadığı

gibi, hoşgörüden de farklı bir anlam ifade ettiğini belirtmekte ve toleransı en iyi Arapça'da ki "tesamüh" kavramının karşılığını savunmaktadır. Tesamüh; müsamaha etme, hoşgörme, kayıtsız davranma anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 1999: 1088). Tesamüh; Arapça bir kavram olmakla beraber, Meriç (1974); tesamühü Hint'ten öğrendim der.

Mendus'un ifadesiyle; bütün tolerans tanımlarında, tolerans ile ilgili iki konu ileri çıkmaktadır. Ayrıca bu unsurların önemli olması (Kuyutar, 2000: 16) ve sakınca oluşturması da (Fors, 2004: 314) tolerans için gereklidir. Aksi halde kayıtsızlık (Kuyutar, 2000: 16) ya da umursamazlık veya onaylamaktan (Forst, 2004: 314) söz edilebilir. Bununla birlikte toleranstaki bir başka boyutta; kendini tutmak ve sakınmaktır. Tolerans kavramı onaylanmayan davranışlar karşısında güç ve otoriteyi kullanmaya engel olmayı gerektirir (Meyer, 2002: 551). Tolerans; sahip olunan gücün kullanılmasından kaçınmaktır (Yürüşen, 1993: 19). Bu kaçınmada bir gerilim söz konusu olup, beraberinde bir katlanma ve tahammül etmeyi getirmektedir. Bu gönülsüz zoraki bir katlanmadır (Gürsoy, 1999: 93). Bu katlanma güçlü olan tarafından, yani değiştirme gücü veya yetkisi olduğu halde bu hakkını kullanmayıp katlanmayı kabul etmesidir (Aydın, 1999: 45). Zaten farklılıklara müdahale gücü olmadığı halde onları kabul etme tolerans değil, tevekküldür (Kuyutar, 2000: 9) ki, hiç bir tolerans tanımında bu kavramdan söz edilmez. Gürsoy (1999: 93); bunu zorunlu bir katlanma olarak belirtirken, Forst (2004: 315); zorunlu değil gönüllü olarak gösterilmesi gerektiğini söyler. Çünkü toleransta, aklın yer aldığı, mantık çerçevesinde pratik zorlukların getirdiği bir anlayış vardır. Herhangi bir şeyin yarattığı rahatsızlığı veya yıkımı onarabildiğimiz ve aklımızla bunun gerekliliğini kabul ettiğimiz oranda tolerans gösterebiliriz, bu gerçekleşmez ise sınırların aşıldığı kabul edilip, rahatsızlık yaşanacaktır. Walzer (1998: 68); tolerans göstermenin bir güç işi olduğunu, tolerans gösterilmenin ise, zayıflığın bir kabulü olduğunu bu nedenle karşılıklı saygı benzeri bir şeyin kabul edilmesi gerektiğini, bununda çok kolay olmadığına işaret eder.

Tolerans kavramının ortaya çıkışı ile ilgili olarak Tuncay (1999: 118); Avrupa'da ki din savaşlarını sona erdirmek için, farklı mezheplere bağlı insanların birlikte yaşamalarının bir zaruret olarak benimsendiğini gösterir. Gene Avrupa Ortaçağ'ında söz sahibi olanlar, "Tek mezhep" düşüncesinin topluma pahalıya mal olduğunu ve siyasi otoritenin sarsıldığını görünce "bir dereceye kadar", çeşitli sınıflandırmalara "göz yummak" zorunda kalmışlardır (Batuhan, 1959: 31). Fromm (1993) ise; tolerans kavramının çıkışı ile ilgili olarak, 1929'da Avrupa'da ortaya çıkan ekonomik buhran sonrasında insanlarda oluşan yalnızlık ve terkedilmişlik duygularının oluşturduğu rahatsızlık sonucunda, özgürlüğünden vazgeçme pahasına daha önce sahip olduğunu düşündüğü bazı haklarından vazgeçmesi ile oluşan bir durum olduğunu söyler.

Toleransın geçici ve tek taraflı olması söz konusudur. Bu bir kontrat değil, o anki anlaşmaya bağlıdır (Ortaylı, 1999: 19). Goethe'de; toleransın o anki duruma bağlı geçici bir kabul olmakla beraber, karşdakini bir aşağılamanın söz konusu olduğunu belirtir (Forst, 2004: 316). Yani, bu sana verilmiş bir hak değil, geçici olarak kullanman için verilmiş bir ruhsattır. Her an elinden alınabilir. Burada söylenmek istenen şudur; bunu sana vermemin nedeni, seni tolerans gösterdiğim şeyi yapmaktan engelleyememek değil veya bunu hak ettiğinden değil, ama şu an benim için böyle gerekiyor denmektedir (Gürsoy, 1999: 94). Ama gerektiğinde veya tolerans gösterenin ihtiyacı kalmadığında bu hak geride alınabilmektedir. Fransa'da 1900'lü yıllarda beraber normal bir yaşam sürerken bir gecede Hıristiyan Katoliklerin 10 Bin civarındaki Hıristiyan Ortodoks'u katletmesi, 1995'te Yugoslavya'da kendilerini ülkenin gerçek sahibi kabul eden Sırların daha önce beraber yaşadıkları ve aynı ülke vatandaşı olmalarına rağmen Boşnaklara acımasızca saldırıp 11 Bin'den fazla insanı katletmeleri gibi. Maalesef bu örnekler daha da çoğaltılabilir. Tolerans kavramını; kültür, din, etnik köken ve siyasal düşünce farklılıklarına rağmen bir arada yaşamayı gerektiren önemli bir unsur olarak ele almak mümkündür. Forst (2004: 316); çoğunluğun azınlığa karşı gösterdiği toleransı "ruhsat"(permission) kavramı ile ifade ederken, bundan farklı olarak tarafların eşit kabul edildiği ve karşılıklılık esasına dayanan tolerans için "saygı" kavramından bahseder. Değişik alanlarda kullanılan tolerans tanımlarına

göz atacak olursak; 1. Genel anlamda herhangi bir zarar görmeden strese, yüke, acıya, baskıya dayanma, katlanma yetisi. 2. Farklı tutum, inanç ve kültürleri hoşgörme hali. Ancak mutlaka farklılıkları benimseme anlamına gelmez. 3. Bir maddenin sürekli kullanılmasına bağlı olarak, aynı dozda alınan maddenin etkisini azaltması ve öncekiyle aynı etkiyi sağlamak için alınan madde miktarının sürekli artırılmasıyla tanımlanan bir durum (Budak, 2003: 753).

Genel olarak tanımlara dikkat edilecek olursa tolerans tanımının özünde bir gerilim (Gürsoy, 1999), korku (Rosenthal, 2003) içerdiği görülecektir. Kişi, kendi varlığı ile ilgili anlam arayışı içerisinde yalnız olmadığını, daima "Ben"den başka "Öteki"lerinde var olduğunu görür. Ancak ben karşısında öteki daima tehdit unsuru olarak algılanır (Bulaç, 1995: 78). Toleransın sınırı konusunda Forst(2004: 316); toleranssızlığın başladığı yerde bittiğini söyler. Bulaç (1995: 78) ise; karşı tarafın kendisi için bir tehdit unsuru olmaya başlamasını sınır olarak alır.

Mileski (1998: 7); toleranssızlığın arkasında ön yargının yattığını söyler. Önyargılı insanlar korkularını nefrete dönüştürürler. Bireyler ancak bu korkularını anlamayı öğrendiklerinde toleranslı olabilirler. Çoğu zaman ön yargının nedeni; yabancılaşma duygusu olarak ele alınmıştır. Yabancı, bir tehdittir. Yabancılaşma "öteki"nin algılanış biçimidir (Ağaçsapan, 2000: 2). Baltaş (2004: 38). ise; önyargıların algıyı belirlemedeki en temel unsurun süreç içerisinde ortaya çıkan duygular olduğunu belirtir. Bu duygular daha çok olumsuz ve tehdit algıdır ve önyargı olarak ortaya çıkar. Toleranssızlığın altındaki kaygı yaşantısı bireyin kendisini güven içinde ve huzurlu hissetmemesinin bir sonucudur (Yazgan, 2007). Bu durum bireylerin çevrelerini nasıl algıladıkları ile ilişkilidir. Kaygı daha çok geleceğe dönük bir durumun veya davranışın ortaya çıkaracağı sonuçlarla ilişkilidir. Bireyin kendisini olumsuz bir durumdan korumasına yöneliktir (Cüceloğlu, 2004: 279). Bireyin tolerans düzeyi ortaya çıkan kaygı algısının oluşturduğu gerilime ne ölçüde dayandığı ile doğru orantılıdır.

Genel bir değerlendirme olarak toleranssızlığın; insanın yaratılışından kaynaklandığı ve bunun gerek bireysel, gerekse toplumsal yaşamda güçlü olan

tarafın öteki olarak kabul ettiği diğer kişi ve grupların, inanç ve uygulamalarının sakıncalı, düşüncelerinin yanlış ve kötü olduğunun düşünülmesi ve bir tehdit olarak algılanması sonucunda, tolerans gösterecek kişinin yaşadığı içsel bir gerilim olarak ifade edilebilir. Toleranssız davranış örneklerinin geçmişteki olumsuzlukları göz önüne alındığında, toleransın yeni nesillerin eğitiminde daha fazla yer alması gerektiği düşüncesi önem kazanmaktadır. Midne (1995); toplumun her kademesinde hoşnutsuzluk ve sert tartışmalara yol açacağı için, toleransın öğrenilmesi; yaratıcı ve açık düşünceyle sorgulamayı, kendine güveni artırmayı ve diyalogun artırılmasını sağlayan bir temele dayanacağını savunur. Litner (2005: 35); yabancı dil, kültür ve kişilere karşı algılama ile ilgili, öğrenciler üzerinde yaptığı bir araştırma sonucunda, öğrencilerin korku, yabancılık ve tehdit algılarının onları tanıyarak, anlamaya çalışarak daha az indirgenebileceğini belirtmiştir. Ona göre bu öğrenciler benzerliklerin çoğunlukla farklılıklar içinde bulunabileceğini fark ederlerse, daha az ihtimalle sözlü ve fiziksel önyargı davranışı gösterebileceklerdir. Toleranssızlık ve önyargılar öğrenilebilir duygu ve algılar olması nedeniyle çok küçük yaşlardan itibaren kişilerin özsaygı ve kendilerine saygılarındaki algıları ve bu duyguları içselleştirmeleri sağlanarak kişilerin birbirlerini anlayarak ve birbirlerine olan ihtiyaçlarını hissederek kolektif yaşamın organlarını en efektif şekilde kullanmaları ve çok daha verimli projelerin ortaya çıkmasını sağlamaları mümkün olabilecektir. Çünkü duygular insana ihtiyaç duyduğu enerjiyi sağlar (Çeçen, 2002: 166). Bireyin ön yargı ve tahammülsüzlükten arınmış olarak yansıttığı sinerji toplumda çok daha ileri boyutlarda etkileşimlerin ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Sonuç olarak; kişinin benlik saygısının yüksek olması, kendine yönelik saldırılarda veya saldırı gibi algılanabilecek davranışlar karşısında karşı tarafa daha az öfkelenme ve dolayısıyla daha fazla tolerans gösterme ihtimalinin artması göz önüne alınarak, ayrıca tolerans ve kendine saygı düzeylerinin öğrenilebilir olgular olduğu düşünülürse, insanların eğitimde bu olgulara yönelik konulara ağırlık verilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu eğitim çalışmaları sonucunda ortaya çıkacak yüksek kendine saygı ve tolerans düzeyleri, insanların mutlu ve huzurlu bir toplum oluşturma yolundaki ana amacına da hizmet edebilecektir

2.2 Yurtdışında Yapılan Yayın ve Araştırmalar

Moore ve arkadaşları (2006); bölgesel ve kişisel özelliklerin tolerans düzeyi üzerine etkisini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada, Amerika Birleşik Devletleri'nin güney kesiminde ve kırsal bölgelerindeki bireylerin tolerans düşüklüğünün sebebini, o bölgenin kültürel-dini yapısına (Protestan inanç ağırlıklı) bağlarken, ABD 'nin Boston, San Francisco ve Washington eyaletlerinde yaşayan bireylerdeki tolerans düzeylerinin yüksek oluşunu, bu bölgelerde yaşayan bireylerin eğitimlerinin yüksek oluşuna bağlamıştır. Moore ve arkadaşları, tolerans düzeyinin oluşmasında gerek bölgesel, gerekse kişisel özelliklerin etkili unsurlar olduğunu belirtmişlerdir.

Donaldson ve Ronan (2006); okullardaki lisanslı spor etkinliklerine katılmanın çocukların tolerans düzeyi gelişimi üzerine etkisini araştırmak amacıyla yaptığı çalışmada 11-13 yaşları arasındaki 104 kız ve 93 erkek toplam 203 genç ergene çocukların kendi yetenekleri ile ilgili kanılarıyla birlikte kendilerine saygıları veya toplam kendilik değerleri algısını ölçmek için geliştirilmiş olan "Çocuklar İçin Kendilik Algısı Envanteri" (The Self-Perception Profil for Children; Harter, 1985) uygulanmış, sonuç olarak spor etkinliklerinde bulunan çocukların atletik, sosyal ve fiziksel yeterlilikleri ve toplam benlik değerleri ile ilgili algılarının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Wainryb ve arkadaşları (2004); 5, 7 ve 9 yaşlarındaki 96 çocuğun ahlaki, beğeniler, gerçekler ve belirsiz gerçekler ile ilgili dört inanç alanında yer alan farklılıklar hakkındaki düşüncelerini incelemişlerdir. Sonuçlar çocukların inanç farklılıklarına üç değişik açıdan baktıklarını göstermiştir. Çocuklar ahlaki inanç alanlarıyla ilgili olarak toleranssız inançlar göstermişlerdir. Diğer taraftan beğeniler ve belirsiz gerçeklerle ilgili olarak toleranslı inançlar ortaya koymuşlardır. Son olarak gerçekler alanıyla ilgili olarak ise, toleranslı inançlar göstermişlerdir. Birçok çocuk farklı inanç kanılarına toleranssızlık göstermiştir. Ahlaki inanç ayrılıkları diğerlerine karşı kötülük ve insafsızlık ile sonuçlanmasına

sebebiyet vermiş, farklı ahlaki inançlara sahip olanlar kötü olarak nitelendirilmiştir.

Marcus, Sullivan, Theiss-Morse ve Stevens'in (2005: 949); Politik Anlayışın Duygusal Oluşumu isimli çalışmada, Politik Tolerans Hükümlerinin Oluşumu Üzerindeki Dışarıdan Gelen Endişenin Etkisini araştırmışlardır. Onlara göre; sağduyunun oluşumunda duyguların etkisinin büyük olduğunu kabul etmek gerekir. Bununla birlikte duygular; duygusal durumların oluşumuna ek olarak duygusal sürecin ve politik anlayışın ortaya konuluşunu etkilediğini de savunurlar. Bu çalışmada duygusal zekâ teorilerinden yararlanarak, insanların eğilimlere nasıl ve ne zaman güvendiği konusunda endişenin oynadığı rolü ve politik tolerans hükümlerinin oluşumunda çağdaş bilgiye ne zaman güvendikleri incelenmiştir. Çalışmaya Amerika Birleşik Devletleri'nin iki değişik üniversitesinde öğrenim gören 235 öğrenci denek olarak alınmıştır. Argümanları test etmek amacıyla iki deneysel çalışma yapılmıştır. İlk çalışmada dış kaynaklı endişenin, güçlü bir politik eğilimi olan deneklerde direnç tepkisi, güçlü bir politik eğilimi olmayan deneklerde ise yenilikçi bir tepki ortaya koyulmasına sebep olduğu izlenmiştir. İkinci çalışmada, kendilerini özgür bir çalışmayı destekleyen ve karşıtı olan mesajlara maruz bırakarak deneklere belirgin bakış açıları soruldu. Bir endişenin yokluğu bu bakış açılarının etkilerini azaltırken, dış kaynaklı endişenin varlığı, bu bakış açılarına cevap verme yeteneğini artırmıştır.

Lazovsky (2007); İsrail'de, "Çocuklar Çocukları Eğitir" isimli program dahilinde "Devam Eden Bir Çatışma Ortamında Yahudi ve Arap Çocuklarını Tolerans ve Bir Arada Yaşamaları İçin Eğitmek" isimli bir çalışma yapmıştır. Bilindiği gibi uzun zamandır Filistin'de devam eden İsrail Arap anlaşmazlığı, İsrail devletindeki vatandaşların hayatlarının temel ve doğal bir parçasını oluşturmaktadır. Bu anlaşmazlık, farklı yollarla ve şiddetin farklı seviyelerinde, doğrudan ya da dolaylı olarak her iki ulusun vatandaşlarının her birini mutlaka etkilemektedir. Bu gerçeğin ışığında, Filistin Bölgesinde yaşayan Yahudi ve Arapların arasındaki tolerans ve birlikte yaşama arzusunu geliştirmek için verilmesi gereken eğitim tam anlamıyla bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu eğitim süreci; yalnızca değerleri,

davranış ve bilgileri birçok farklı kaynaktan üreyen genç nesil için önemli değildir. Aynı zamanda her iki toplumun geleceği içinde çok büyük önem arz etmektedir. Politik ve güvenlik durumu, medya mesajları, ailelerin tavırları, okulda verilen eğitim ve okul atmosferi çocukların ve gençlerin olumlu değerleri edineceği program boyutunu etkileyen önemli faktörler arasında bulunmaktadır. İsrail Eğitim sistemi; iki halktan küçük yaşlardaki çocukları bir araya getirmek için okul sistemini temel bir sosyalleşme aracı olarak kullanarak, Yahudi ve Araplar arasında birlikte yaşama olgusunu oluşturmak amacıyla eğitime ihtiyaç olduğunu gördü ve birlikte yaşamaya alıştırmak maksadıyla, onları eğitebilmek için yönlendirici ve devam edecek tarzda bir eğitim programına tabi tutmaya ihtiyaç olduğunu anlamıştır. Bu yüzden; maksatlı, planlı ve kapsayıcı bir arada yaşama programları hayati öneme sahiptir. Çünkü bu programlar, okul çağındaki çocuklar ve gençlik çağındaki bireyler arasındaki gruplar arası etkileşim için temel ve en önemli mekanizmalardır. Okuldaki rehberlik öğretmenleriyle iş birliği içinde bulunan eğitimciler, okul psikologları ve bütün okul personeli birlikte yaşama için yapılan bu eğitsel çabada aktif bir rol oynayacaklardır. Onların profesyonel görevleri, bilgi ve becerileri, okul statüleri, diğer tarafta olan kimselerle ilişkileri ve müfredat dışı aktivitelerinin yanı sıra müfredata katılımları, sınıfta ve okuldaki birlikte yaşama ortamları, tolerans geliştirmede özellikle uygun faktörler olarak görülmektedir. Bu çalışma, Filistin’de yaşayan Yahudi ve Arap çocuklarını tolerans geliştirme noktasında eğitimin etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmaya birbirine komşu bir Yahudi ve bir Arap okulunun 7. sınıfında eğitim gören 59 Yahudi, 58 Arap kökenli öğrenci alınmıştır. Araştırmanın ilk yıl sonuçları göz önüne alınarak öğrencilerin ve program koordinatörleri olan öğretmenlerin anlayışlarındaki farklılıklar ortaya konuldu. Hem Yahudi, hem de Arap öğrencilerin aynı programla, aynı sınıf içerisinde eğitime devam etme isteklerine rağmen, öğrencilerin tepkileri, kimlikleriyle ilgili farkındalık anlamında bir değişimin olmadığını göstermiştir. Öğretmenler daha üst düzey bir hoşnutluk ortaya koyarak, programın devamlılığı için bir alt yapı olarak, temel anlamda iletişim becerilerinin gelişimi, duyguların açığa vurulması, farklı görüşleri kabullenme ve birbirine müsamahası olan bir grubun oluşumundan oluşan programın kazanımlarına vurgu yapmışlardır. Çalışma sonuçları, benzer

durumda çatışma yaşayan ülkeler için tolerans geliştirme, fikirlerin değişimi, müşterek çaba ve işbirliği için yol gösterici olabilir.

Colesante ve Biggs (1999); Toleransı Hikâye ve Argümanlarla Anlatma isimli çalışmalarında; tartışmalı ahlaki ve politik konuları öğreten öyküleyici ve önermeci yaklaşımları incelemiştir. Denekler, çoğu kendi eğitim alanlarında mevki peşinde koşan 149 mezun ve 27 henüz mezun olmamış öğrencilerden oluşmaktadır. Bu denekler, içerisinde erkek bir öğretmenin iki soruyu tartıştığı analogları öğreten videoya çekilmiş dört kasetten birini izlediler. Bu iki soru ise şunlardı:

- 1- Devlet homoseksüel davranışlarda bulunmuş insanların haklarını sınırlamalı mıdır?
- 2- Devlet hakaret edici konuşmalar yapan vatandaşların haklarını sınırlamalı mıdır?

Denekler, homoseksüellerin ve hakaret edici konuşmalar yapan insanların haklarının sınırlandırılması konusunda çakışan bakış açılarını açıklamak için, öğretmenin öyküleyici ve önermeci düşünceyi kullandığı bu dört öğretim analogundan birini incelediler. Öyküleyici yaklaşımda, öğretmen homoseksüellikten ya da hakaret edici konuşmalardan olumlu ya da olumsuz şekilde etkilenen insanlar hakkında öyküler sundu. Önermeci yaklaşımda, öğretmen konunun olumlu ve olumsuz argümanlarını açıkladı. Dört deneysel durumda öğretmen etkisinin, öğrencilerin değerlendirmelerinde önemli farklılıklar oluşturup oluşturmadığını belirlemek için, istatistik analiz uygulandı. Öğretime (öyküleyici ya da önermeci) ya da konunun türüne (ahlaki ya da siyasi) olan yaklaşım o kadar keşti ki çalışmada dört durum ortaya çıkmıştır. Sonuçlar gösterdi ki denekler öğretmeni daha yüksek oranda onayladılar. Öğretmen argümanları kullanırken anlattıklarından ziyade o konu üzerinde çakışına bakış açılarını hikâyeler kullanarak anlattığında öğrenciler öğretmeni daha ilgi çekici ve sunum yaparken akıllarda daha kalıcı buldular. Homoseksüellerin haklarını kısıtlayan kanunların olup olmaması konusunda öğretmen lehte ve aleyhteki

argümanları açıklamak için hikâyeler kullandığında, öğrenciler öğretmeni en ilgi çekici ve hatırlanabilir olarak tanımladılar. Son olarak öğrenciler öğretmeni hakaret edici konuşmalar yapan bireylerin hakları hakkındaki çelişen bakış açılarını açıkladığında, homoseksüellerin hakları hakkındaki çelişen bakış açılarını açıkladığındaki halinden daha güvenli buldular ve daha yüksek not verdiler.

Booker'ın (2007) yaptığı; Benzeme, Huzur ve Tolerans isimli çalışmasında “Afrikalı Amerikan Gençliğinin Okula Aidiyet Duygusunun İncelenmesi” konulu bir araştırma yapmıştır. Okula aidiyet duygusu uzun yıllardır eğitim ve psikoloji alanında var olan bir kavramdır. Genel olarak aidiyet duygusu, diğerleriyle olan bağ ya da ilişkinin duygusunu belirtir. Okul aidiyet duygusunun belirli tanımlarının farklılık göstermesine rağmen araştırmacıların büyük bölümü okula aidiyet duygusunun akademik bir sahnede ve hayatın, sınıfın aktivitesinin önemli bir bölümü olma duygusu içerisinde bir öğrencinin kabul edilme, değer bulabilme, dahil olabilme ve diğerleri tarafından (öğretmen ve akranları) cesaretlendirilme duygusuna atıfta bulunulmuştur.

Genel olarak okula aidiyet konusunda yüksek seviyede görünen öğrencilerin akademik başarılarında artış, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde daha olumlu etkileşimler ve akranlarıyla daha tatminkâr ilişkilerde bulunduğu belirtilmektedir. Kendisini yabancı hisseden ve okulla bağlantısı kesilmiş öğrenciler sık sık davranışsal, psikolojik ve akademik problemler sergilemektedirler. Aidiyet duygusunun eksikliği endişe, bunalım, yalnızlık, yabancılaşma ve düşük seviyede psikolojik adaptasyon ile alakalıdır. Bu olumsuz duygular eksik öğrenci motivasyonu, zayıf bağlılık ve düşük akademik performansa yol açar.

13 Afrika kökenli Amerikalı lise öğrencilerden seçilen çalışma grubu ile yapılan bu çalışmada okula aidiyet duygusu incelenmiştir. Bulgular gösteriyor ki öğrenciler, okulun bütününde kendileri ve diğerleri arasında daha az farklılık gördüklerinde, okuldaki çevrelerine karşı daha güçlü bir bağlılık hissettiler. Buna ilaveten öğrenci tepkileri ortaya koydu ki huzur ve hoşgörü duyguları güvende

olma isteğinin kişisel tanımları için gereklidir. Öğrencilerin, okulda güven duygusunu tartıştıklarında benzerliğin ve huzurun önemli olmasına rağmen aynı durum akademik performansa bağlı faktörler için geçerli değildi.

2.3 Yurt İçinde Yapılan Yayın ve Araştırmalar

Demirtürk (2005); vatani görevini yapan erler üzerine yaptığı araştırmada, aldıkları askeri eğitimin tolerans düzeyindeki gelişme üzerine etkisini incelemiştir. Askerlere temel eğitim öncesi ve sonrası uygulanan Tolerans Ölçeği sonrasında alınan tolerans puanları incelendiğinde, verilen askeri eğitimin erlerin tolerans düzeyinde belirgin bir artışa sebep olduğu saptanmıştır.

Yazgan (2007); 135 Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 215 Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü toplam 350 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada, Tolerans düzeyi ve öfke kontrolü arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulguları, öğrencilerin tolerans düzeyleri ile öfke kontrol düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Buna göre tolerans düzeyi yüksek olan öğrenciler, tolerans düzeyleri düşük olan öğrencilere göre, yaşadıkları olay veya karşılaştıkları farklı durumlarda daha az öfke duygusu yaşayacaklar, çevrelerine karşı daha az öfkeli tepkiler verecekler ve öfkelerini daha fazla kontrol edebileceklerdir. Öte yandan araştırma bulguları, tolerans düzeyi yüksek bireylerin öfkelerini daha fazla bastırabilecekleri yönündeki denenciyi desteklememiştir. Buna göre öfke duygusunu daha fazla içine atan veya bastıran bireylerin, daha toleranslı olduklarını söyleyemeyiz.

Sarı (2008); 70 ilköğretim 5. sınıf öğrencisi üzerinde yapmış olduğu araştırma sonucunda, akademik çelişki, değer çizgisi ve güdümlü tartışma yöntemlerinin, öğrencilerin çatışma çözümü becerilerinin kazanılmasında etkili olduğunu göstermiştir (2005). Bu sonuç; toleranssızlık eğitimi ile ilgili olarak, ortaya çıkan çatışmaların eğitim yoluyla çözüme kavuşacağı savını desteklemektedir.

Çeliköz ve arkadaşları yaptıkları araştırmada, çocuk yuvasında ve ailesiyle birlikte yaşayan çocukların ahlaki sosyal kural anlayışlarını karşılaştırmışlardır. Araştırmaya çocuk yuvasında yaşayan 4-5 yaşları arasındaki 30 çocuk ve aileleriyle yaşayan 60 çocuk alınmıştır. Çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili ciddiyet, otorite ve kural yokluğu, genellenebilirlik ve ceza isteğini değerlendirmek için Smetana (1981) tarafından geliştirilen, 10 resimden oluşan ölçme aracı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ailesi ile yaşayan çocukların ahlaki ve sosyal kurallara, çocuk yuvasında kalan akranlarına göre daha fazla önem verdikleri görülmüştür. Bu araştırmanın sonuçları, kendine saygının gelişiminde çevre etkisini çok ciddi bir şekilde ortaya koymaktadır. Özellikle küçük yaşlarda ortaya koyacağı olumlu davranışlarla, tutarlı, güçlü bir benlik saygısı oluşumuna yardımcı olacaktır.

Avşaroğlu ve Üre (2007); Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi isimli çalışmalarında, üniversite öğrencilerinin karar vermede öz saygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerini ne düzeyde açıkladığı incelenmiştir. Araştırma, Selçuk Üniversitesi'nin değişik programlarında eğitim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiş, örnekleme 1141 öğrenci alınmıştır. Araştırmada Melbourne Karar Verme Ölçeği, Stresle Başa çıkma Tutumları Envanteri ve Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyetleriyle karar vermede öz saygıları ve karar verme stilleri arasında farklılaşma yokken, cinsiyet, sınıf, yaşamın çoğunun geçirildiği yer ve mezun olunan lise değişkeni ile stresle başa çıkma stilleri arasında farklılaşma oluştuğu saptanmıştır. Benlik saygısının karar vermede öz saygı, karar verme stilleri ve stresle başa çıkma stillerini anlamlı düzeyde açıkladığı saptanmıştır.

Aktepe ve Yel (2009); ilköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir İli örneği isimli çalışmalarında, örnekleme yoluyla seçilen 71 öğretmeni gönüllü olarak çalışmalarına almışlardır. Araştırmacılar, "eğitim gelecek kuşaklara değer aktarmanın yapıldığı bir süreçtir. Bu süreç içerisinde, öğretmenlerin sahip oldukları değerler, geleceğin teminatı öğrencilerimizi

etkileyecektir“varsayımından yola çıkarak, öğretmenlerin değer yargılarını belirlemek amacıyla bu çalışmayı başlatmışlardır. Araştırmacılar, veri toplamak amacıyla Rokeach değerlendirme anketi kullanılmıştır. Ankette yer alan maddeler sosyal değerler ve bireysel değerler olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Sosyal ve bireysel değerlerin ortalamaları ve bağımlı “t testi” sonuçlarına SPSS programında bakıldığında sosyal ve bireysel değerler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Bu araştırmada, öğretmenlerin anket sorularına cevap verirken daha fazla önem verdikleri soruları şöyle sıralamak mümkündür:

1. Hakların düzeltilmesi, zayıfın yanında olmak anlamında, adaletli olmak,
2. Ülkemizin düşmanlardan korunması anlamında, ulusal güvenlik,
3. Saygı göstermek anlamında, aileye değer vermek,
4. Fiziksel ve ruhsal rahatsızlığı olmamak anlamında, sağlıklı olmak,
5. Yakın ve destekleyici arkadaşlık anlamında, gerçek arkadaşlık,
6. İçten anlamında, dürüst olmak,
7. Güvenilir ve inanılır biri olmak anlamında, sorumluluk sahibi olmak,
8. Herkese eşit fırsat anlamında, eşitlik,
9. Kendinin değerli olduğuna inanç anlamında, kendine saygılı olmak,
10. Hayatta bir amacın olması anlamında, anlamlı bir hayat.

Araştırma sonuçları, öğretmenleri öğrencilerin kendine saygısını geliştirme açısından yeterli bilgi ve anlayışa sahip olduğunu göstermektedir.

Candangil ve Ceyhan (2006); “Denetim Odaklı Farklı Lise Öğrencilerinin Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Karar Vermede Özsaygı ve Stres” ile ilgili yapmış oldukları araştırmada; lise öğrencilerinin denetim odağı düzeylerine göre karar vermede özsaygı ve karar vermede stres düzeylerinin önemli bir biçimde farklılık gösterip göstermediğini incelemişlerdir. Ayrıca içten ve dıştan denetimli lise

öğrencilerinin cinsiyetine ve fizik görünümünü algılama biçimine göre karar vermede özsaygı ve karar vermede stres düzeyinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmaya 1796 resmi lise öğrencisi alınmıştır. Karar verme davranış ölçeği ve Nowrcki–Strickland denetim odağı ölçeği ile toplanan veriler, bağımsız gruplar için T testi ile faktörel varyans analizi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, içten denetimli lise öğrencilerinin özsaygı düzeyleri dıştan denetimli lise öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte içten denetimli lise öğrencilerinin karar vermede stres düzeyleri dıştan denetimli lise öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet ve fizik görünümünü algılama biçimleri açısından karar vermede özsaygı ve karar vermede stres düzeylerinin temel etkisinin önemli bir biçimde farklılık gösterdiği ancak etkileşimlerinin önemli olmadığı ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve araştırmada kullanılan istatistiksel işlemler ile ilgili bilgi verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Üniversite öğrencilerinin kendine saygı düzeyi ile tolerans düzeyi arasındaki ilişkinin ve öğrencilerinin cinsiyet, öğrenim gördüğü üniversite, bölüm ve kardeş sayıları değişkenlerinden elde edilen verilerin arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırma, betimsel bir araştırmadır.

3.2 Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, 2011–2012 eğitim öğretim döneminde Gazi Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi, Fen Fakültesi ve Edebiyat Fakültesi'nin Edebiyat ve Kimya bölümlerinde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi seçerken, Edebiyat ve Fen Fakültelerinin seçilmesindeki amaç, bu fakültelerde okuyan öğrencileri karşılaştırmak değildir. ÖSYM Sınavlarında farklı dallarda tercih yapan bu öğrencilerin yetenek ve algı alanlarının farklı olması nedeniyle evreni temsil edeceği düşünülmüştür. Bu evrende seçkisiz seçim yöntemiyle belirlenen Gazi Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Bölümü öğrencilerinden 125, Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü öğrencilerinden 125, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Bölümü öğrencilerinden 125, Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü öğrencilerinden 125 öğrenciye ulaşılması planlanmıştır. Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçları toplam 500 öğrenciye uygulanmış, bunlardan veri toplama aracını geri getiren Gazi

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü 'nden 95, Fen Fakültesi Kimya Bölüm 'nden 92, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümü 'nden 106, Fen Fakültesi Kimya Bölümü 'nden 91 olmak üzere 394 öğrenci araştırmaya alınmış, formu geri getirmeyen veya eksik dolduran 106 öğrenci değerlendirme dışı bırakılmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada; Bogenç (2011: 141-150) tarafından geliştirilen “Kendine Saygı Ölçeği” (KSÖ), Ersanlı (2011) tarafından geliştirilen “Tolerans Ölçeği” (TÖ) ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Anketi” birlikte kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilerin kişisel nitelikleri ile cinsiyet, öğrenim gördüğü üniversite, bölüm ve kardeş sırasıyla ilgili bilgileri toplamak amacıyla belirlenen beş adet sorulardan oluşmaktadır.

3.3.2. Kendine Saygı Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirliliği

KSÖ'nün geçerliliğini belirlemek için kapsam geçerliliği, yapısını belirlemek için faktör analizi, madde-toplam korelasyonu ve ayırt edici geçerlilik çalışmaları yapılmıştır.

Ölçeğin kapsam geçerliliğini belirlemek amacı ile alanda çalışan 3 uzmanın görüşlerine başvurulmuştur. Ölçekte yer alan ifadelerin kendine saygıyı içeren özellikleri temsil edip etmediği uzman grubu tarafından belirlenmiş ve bu grubun önerileri doğrultusunda ölçekte gerekli değişiklikler yapılmıştır. Uzman grubunun

yaptığı değerlendirmeler ölçeğin kapsam geçerliliğine sahip olduğunu göstermektedir.

KSÖ'nün yapısını belirlemek amacı ile faktör analizi çalışması yapılmıştır. Bunun için deneme grubundan elde edilen puanlara temel bileşenler analizi (principal component analysis) uygulanmıştır. Kaiser Normalleştirme Ölçütüne göre faktör yük değerleri (eigenvalue) 1'i aşan. 7 faktör elde edilmiştir. Bu faktörlerde yer alan maddelerin faktör yük değerleri incelendiğinde 8 maddenin yük değerinin, 30'un altında kaldığı görülmektedir. Bu nedenle söz konusu maddeler ölçekten çıkarılarak analiz 20 madde üzerinden yeniden yapılmıştır.

Ölçekte yer alan 20 maddenin 1. faktörde toplandığı, tüm maddelerinin faktör yük değerlerinin. 30'un üzerinde olup, toplam varyansın % 36,3'ünü açıkladığı görülmektedir. Bu durum ölçeğin tek boyutlu olduğunun bir kanıtı olarak değerlendirilmiştir.

Temel bileşenler analizinden sonra KSÖ'ni oluşturan maddelerin, madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Tüm analizler sonucunda 20 maddenin madde-toplam korelasyonlarının 2. madde dışında .30'dan büyük olduğu belirlenmiştir. Madde-toplam korelasyonu .29 olan 2. maddenin uzman görüşüne de başvurularak, ölçeğe alınmasına karar verilmiştir.

KSÖ'nün kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı "Testin Tekrarı Yöntemi" ile belirlenmiştir. Bunun için 70 kişilik bir öğrenci grubuna test 15 gün ara ile iki kez uygulanmıştır. Bu iki uygulama arasındaki $r = .84$ bulunmuştur. Bu anlamda KSÖ'nün güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. KSÖ ile yukarıda verilen psikometrik değerler aracın geçerliği ve güvenilirliği için yeterli olarak değerlendirilmiştir.

3.3.3. Tolerans Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği

Ölçeğin madde-test korelasyonları .37 ile .64 arasında değişmektedir. TÖ'nün geçerliğini sınamada, yapı geçerliği kullanılmıştır. TÖ'nün yapı geçerliğini sınamak için faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin faktör yapısını inceleyebilmek ve alt boyutlarını belirleyebilmek amacıyla varimax dik döndürme tekniği ile birlikte uygulanan Temel Bileşenler Analizi sonucuna göre, varyansın %39.37'sini açıklayan tek faktör belirlenmiştir. Faktör analizinde faktör yüklerinin .30 ve üzerinde olması kabul edilebilir sayılmıştır. TÖ'nün faktör yükleri .46 ile .74 arasında dağılım göstermektedir. Kuramsal temelde oluşturan 11 maddeden oluşan tek faktörlü yapı açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonuçlarıyla desteklendikten sonra veriler üzerinde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) Lisrel 8.8 programı kullanılarak uygulandı. DFA sonuçlarına göre elde edilen uyum indeksleri [Uyum İyiliği (Goodness of Fit Index=GFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index=CFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index=NFI), Yaklaşık Hataların Ortalama Karakökü (Root-Mean-Square Error of Approximation=RMSEA) incelenmiş ve Ki-kare değerinin ($\chi^2=102.68$, $N=606$, $sd=44$, $P=0.00$) anlamlı olduğu görülmüştür. Uyum İndeksi değerleri ise $RMSEA=0.047$, $GFI=0.97$, $CFI=0.98$, $NFI=0.97$ olarak bulunmuştur.

TÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları incelenecek olursa, TÖ'nün yapı ve kapsam geçerliği incelemek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda tek faktörlü yapının toplam varyasyonun %39.37'sini açıkladığı bulunmuştur. Verilerden anlaşıldığı gibi bu ölçeğin her bir maddesi için faktör yükleri yeterli düzeydedir. Yapılan bu faktör analizi gözlenen maddelerin altta yatan yapıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. TÖ'nün açıklayıcı faktör analizi sonuçlarının gösterdiği tek faktör yapısını doğrulamak amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi de destekleyici sonuç vermiştir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Tolerans ölçeği, kişisel bilgi formu ve kendine saygı ölçekleri bir sayfa şeklinde çoğaltılarak hazırlanan form, Gazi Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi, Fen ve Edebiyat Fakülteleri, Edebiyat ve Kimya Bölümü öğrencilerine uygulanmıştır. Üniversite öğrencilerinin kendine saygı ile tolerans düzeyleri ilişkisiyi belirlemek amacıyla korelasyonel yöntem kullanılmıştır. Betimleyici istatistik sonuçlarına ve grafiklere göre hem kendine saygı hem de tolerans puanları normal dağılımdan uzaktırlar. Bu nedenle Pearson korelasyonu yerine Spearman korelasyonu kullanılarak araştırma sorularına cevap aranmıştır

Bu ilişkinin bağımsız değişkenler açısından değişip değişmediğini ve değişmişse değişimin ne denli anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla Z testi uygulanarak elde edilen veriler .01 ve .05 hata payı dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde ilk olarak örnekleme alınan üniversite öğrencilerinin Tolerans Ölçeği ile Kendilerine Saygı Ölçeğinden aldıkları puanlarla ilgili bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra araştırmanın alt problemlerine ve denencelerine göre toplanan bilgilerin istatistiksel analizleri yapılmış ve sonuçlar tablolar halinde verilmiştir.

4.1. Denence 1. *Üniversite öğrencilerinin kendine saygı düzeyleri yükseldikçe tolerans düzeyleri de anlamlı olarak yükselmektedir.*

Bu araştırmada bireylerin Kendine Saygı Ölçeğinden aldıkları puanlarla, Tolerans Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiler incelenmektedir. Bu amaçla Gazi ve Hacettepe Üniversiteleri Edebiyat ve Kimya bölümlerinde öğrenim gören 384 öğrenciye, Kendine Saygı Ölçeği ve Tolerans Ölçeği uygulanmış ve bu iki ölçekten aldıkları puanlara ait sayısal bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin Tolerans Düzeyleri ile Kendilerine Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

		TOLERANS	KENDİNE SAYGI
TOLERANS VE KENDİNE SAYGI	R	1	.143
	Sig. (2-tailed)		.005
	N	384	384

p<.05

Tablo 1.’deki verilere bakıldığında üniversite öğrencilerinin kendine saygı düzeyleri ile tolerans düzeyleri arasında pozitif yönde, ($r=.143$) düşük seviyede .01 düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu sonuç araştırmanın 1. denencesini desteklemektedir.

4.2. Denence 2. *Üniversite öğrencilerinin kendine saygı ve tolerans düzeyleri arasındaki ilişki öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.*

Üniversite öğrencilerinin kendine saygı ve tolerans düzeyleri arasındaki ilişkinin cinsiyete göre değişip değişmediğini anlamak amacıyla korelasyonel yöntem kullanılmış ve elde edilen değerlere ait sayısal veriler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Tolerans Düzeyleri ile Kendilerine Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

CİNSİYET			TOLERANS	KENDİNE SAYGI
KIZ	TOLERANS VE KENDİNE SAYGI	R	1	.158
		Sig. (2-tailed)		.023
		N	207	207
ERKEK	TOLERANS VE KENDİNE SAYGI	R	1	.100
		Sig. (2-tailed)		.187
		N	176	176

p<.05

Tablo 2’ye göre üniversite öğrencilerinin kendine saygı ve tolerans düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde kız öğrencilerin kendine saygı düzeyleri ile tolerans düzeyleri arasında pozitif yönde, düşük seviyede ($r_{Kız}=.158$) .05 düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğu, erkek öğrencilerin ise kendine saygı düzeyleri ile tolerans düzeyleri arasında ($r_{Erkek}=.100$) .05 düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Bu sonuç araştırmanın 2. denencesini kısmen desteklemektedir.

4.3. Denence 3. *Üniversitesi öğrencilerinin kendine saygı ve tolerans düzeyleri arasındaki ilişki devam ettikleri programlara (sosyal ve fen) göre anlamlı olarak değişmektedir.*

Üniversite öğrencilerinin kendine saygı ve tolerans düzeyleri arasındaki ilişkinin okudukları programın yapısına (fen ve sosyal) göre değişip değişmediğini

anlamak amacıyla korelasyonel yöntem kullanılmış ve elde edilen değerlere ait sayısal veriler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo3. Bölümlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Tolerans Düzeyleri ile Kendilerine Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

BÖLÜM			TOLERANS	KENDİNE SAYGI
EDEBİYAT	TOLERANS VE KENDİNE SAYGI	R	1	.144
		Sig. (2-tailed)		.040
		N	202	202
KİMYA	TOLERANS VE KENDİNE SAYGI	R	1	.120
		Sig. (2-tailed)		.107
		N	181	181

p<.05

Tablo 3'e göre üniversite öğrencilerinin kendine saygı ve tolerans düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde sosyal bölümlerdeki öğrencilerin kendine saygı düzeyleri ile tolerans düzeyleri arasında pozitif yönde, düşük seviyede ($r_{\text{Sosyal}}=.144$) .05 düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğu, fen bölümlerindeki öğrencilerin ise kendine saygı düzeyleri ile tolerans düzeyleri arasında ($r_{\text{Fen}}=.120$) .05 düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Bu sonuç araştırmanın 3. denencesini kısmen desteklemektedir.

4.4. Denence 4. *Üniversitesi öğrencilerinin kendine saygı ve tolerans düzeyleri arasındaki ilişki Üniversite öğrencilerinin okudukları üniversitelere göre anlamlı olarak değişmektedir.*

Üniversite öğrencilerinin kendine saygı ve tolerans düzeyleri arasındaki ilişkinin devam ettikleri üniversitelere (Hacettepe–Gazi) göre değişip değişmediğini anlamak amacıyla korelasyonel yöntem kullanılmış ve elde edilen değerlere ait sayısal veriler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Üniversitelerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Tolerans Düzeyleri ile Kendilerine Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

ÜNİVERSİTE			TOLERANS	KENDİNE SAYGI
HACETTEPE	TOLERANS VE KENDİNE SAYGI	R	1	.385
		Sig. (2-tailed)		.000
		N	198	198
GAZİ	TOLERANS VE KENDİNE SAYGI	R	1	.401
		Sig. (2-tailed)		.000
		N	185	185

p<.001

Üniversite değişkenine göre korelasyonlar incelendiğinde Hacettepe Üniversitesinde ve Gazi Üniversitesindeki öğrencilerin tolerans ve kendine saygı değişkenleri arasında pozitif yönlü, orta seviyede ($r_{Hacettepe}=.385$, $r_{Gazi}=.401$) istatistiksel olarak .001 düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu ilişkiler arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığına ilişkin test yapmak üzere korelasyonlar üzerinde Fisher dönüştürmesi yapılmış ve Z testi uygulanmıştır. Z testi sonucu aşağıdaki Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Üniversitelerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Tolerans Düzeyleri ile Kendilerine Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin

Z Testi Sonuçları

KARŞILAŞTIRILAN KORELASYONLAR		ÖRNEKLEM BÜYÜKLÜĞÜ		Z DEĞERLERİ (2-YÖNLÜ)	
R1	R2	N1	N2	Z	2-tails
.385	.401	198	185	.184	.854

Z testi sonucuna göre Hacettepe Üniversitesinde ve Gazi Üniversitesinde okuyanların tolerans ve kendine saygı puanlarının korelasyonları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($Z=.184$; $p=.854$). Araştırmanın bu denencesi reddedilmiştir.

4.5. Denence 5. *Üniversite öğrencilerinin kendine saygı ve tolerans düzeyleri arasındaki ilişki öğrencilerin kardeş sayısı göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.*

Tablo 6. Kardeş Sayısına Göre Üniversite Öğrencilerinin Tolerans Düzeyleri ile Kendilerine Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

KARDEŞ SAYISI			TOLERANS	KENDİNE SAYGI
1	TOLERANS VE KENDİNE SAYGI	R	1	.293
		Sig. (2-tailed)		.043
		N	48	48
2	TOLERANS VE KENDİNE SAYGI	R	1	-.018
		Sig. (2-tailed)		.858
		N	96	96
		Sig. (2-tailed)		.007
		N	239	239

p<.05

Kardeş sayısı değişkenine göre korelasyonlar incelendiğinde "1 kardeş" olanlar ile "3 ve üstü kardeş" olanlarda tolerans ve kendine saygı değişkenleri arasında pozitif yönlü, düşük seviyede ($r_{1 \text{ Kardeş}}=.293$, $r_{3\text{veüzeriKardeş}}=.174$) istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kardeş sayısı "2 kardeş" olanlarda anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu ilişkiler arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olup olmadığına ilişkin test yapmak üzere korelasyonlar üzerinde Fisher dönüştürmesi yapılmış ve Z testi uygulanmıştır. Z testi sonucu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo 7. Kardeş Sayısına Göre Üniversite Öğrencilerinin
Tolerans Düzeyleri ile Kendilerine Saygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Z
Testi Sonuçları**

KARŞILAŞTIRILAN KORELASYONLAR		ÖRNEKLEM BÜYÜKLÜĞÜ		Z DEĞERLERİ (2-YÖNLÜ)	
R1	R2	N1	N2	Z	2-tails
.293	.174	48	239	.775	.438

Z testi sonucuna göre kardeş sayısı 1 olanlar ile kardeş sayıları 3 ve üzeri olanlarda tolerans ve kendine saygı puanlarının korelasyonları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($Z=0,775$; $p=.438$). Araştırmanın bu denencesi reddedilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, öğrencilerin tolerans ölçeği ile kendine saygı ölçeklerinden almış oldukları puanlar arasındaki ilişkiler tartışılarak yorumlanmıştır. Araştırmada problemin incelenmesi amacıyla 5 denence kurulmuş ve test edilmiştir. Bu denencelerden 1'i tamamen, 2'si kısmen doğrulanmış, 2'si de reddedilmiştir.

5.1 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Tolerans Düzeyi ile Kendine Saygı Düzeyi Arasındaki İlişkiler:

Bu araştırmada örnekleme alınan üniversite öğrencilerinin tolerans ölçeği puanları ile kendine saygı ölçeği puanları arasında $p < .01$ düzeyinde doğru bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre kendine saygı düzeyleri yükseldikçe tolerans düzeyi de yükselmektedir. Bu sonuç, literatürün de öngördüğü ve beklentinin bu yönde olduğu bir durumdur (Huntington, 2003). Bireylerin kendilerine saygıları yükseldikçe, kendisi gibi düşünmeyen, farklı anlayış ve tutumlara sahip bireylere karşı daha fazla anlayış göstermekte ve onları yargılamaktan daha çok kaçınmaktadır. Bireyin kendine saygı düzeyi yükseldiği ölçüde özgüveni de yükselecek, karşısındaki kim ve nasıl olursa olsun, onu bir karşıt ya da bir tehdit unsuru olarak görmeyecektir. Bu tavrın, sosyal bütünleşmenin sağlanmasında ve sosyal adaletin yaygınlaşması ile toplumsal huzurun olacağı düşünülmektedir.

5.2 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kendilerine Saygı ve Tolerans düzeyleri arasındaki ilişkinin öğrencilerin cinsiyetlerine göre durumu:

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kendilerine Saygı ve Tolerans düzeyleri arasındaki ilişkinin öğrencilerin cinsiyetlerine göre değişip değişmediğini

belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada; öğrencinin, kendine saygı ve tolerans ile ilgili puanları karşılaştırıldığında kız öğrencilerin kendine saygı ve tolerans düzeyleri arasında pozitif yönde, düşük seviyede .05 düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu, erkek öğrencilerin ise kendine saygı düzeyi ile tolerans düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu sonuç araştırmanın bu denencesini kısmen desteklemektedir. Literatüre bakıldığında şu veriler elde edilmiştir:

Bore, Mumra, Kerridge, Powis (2005), Avusturalya, İsrail, Yeni Zellanda, İskoçya ve İngiltere'nin farklı bölgelerinde bulunan 11 tıp okulu öğrencileri ve 84 psikoloji bölümü öğrencileri olmak üzere toplam 7864 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmalarında, cinsiyet, yaş, kültür ve eğitim değişkenlerinin ahlaki yargıya etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda, yaşı daha ileri olan öğrencilerin, daha yüksek düzeyde ahlaki yönelime sahip oldukları (toplulukçu ahlak anlayışı), özellikle, bunun, kadınlar için daha belirgin olduğu bulunmuştur.

Silberman ve Snarey (1993), araştırmalarında, ilk ergenlik (erinlik) dönemindeki ahlaki gelişimde, cinsiyet farklarını ele almışlardır. Olgunlukla ilgili yapılan araştırmalar, kızların, erkeklerden hem beyin korteksi, hem de bilişsel-sosyal işlev bakımından iki yıl daha önce olgunlaştığını göstermektedir. Çalışmada, yaşları 11 ile 14 (ortalama 12 yıl) arasında değişen, 190 ergen kız ve erkek, denek olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, kızlar arasındaki ahlaki gelişim ortalamasının, erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ailenin ahlaki aşaması, sosyal sınıf, etnik köken ve diğer bilgiler de düşünüldüğünde sonucun kızlar lehine olduğu görülmüştür.

Gfelinier (1986), yaşları 12 ile 21 arasında değişen, toplam 517 ergenin, ego gelişimini ve ahlaki gelişimlerini karşılaştırmıştır. Analizler sonucunda, ahlaki gelişimde, en önemli artışın, Ego Gelişimi'nin "uyan" ve "dikkatli" düzeyinde bulunmuştur. Ego gelişimi ve ahlaki gelişim arasında, yaşı daha genç ergenler için, düşük olumlu ilişki bulunmuştur. Gelişim endeksi olarak, yaş ve sınıf düzeyi karşılaştırılmasında; hem ego, hem de ahlaki gelişim, yaş düzeyinden daha çok, sınıf düzeyi ile ilişkili bulunmuştur. Sınıf düzeyi arttıkça, ahlaki gelişim düzeyinin

arttığı, sosyo-ekonomik düzey arttıkça, ego gelişiminin de arttığı bulunmuştur. Yüksek sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocukların, yaşlılarından iki yıl daha önce ego gelişimi düzeyine ulaştığı ve ego gelişiminde, kızlar lehine anlamlı farklar olduğu bulunmuştur.

Donenberg ve Hoffman (1988), 68 ilköğretim öğrencisi üzerinde, soyut akıl yürütme ve ahlaki ikilemlerin adalet ve ilgi boyutlarını araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, kız öğrencilerin, ilgi yönelimini adalet yönelimine göre daha fazla belirttikleri bulunmuştur. Ayrıca, erkek öğrencilerin, hem adalet, hem de ilgi yönelimini eşit düzeyde gösterdikleri bulunmuştur. Yaşları daha ileri olan kız ve erkek öğrencilerin, adalet yönelimini daha fazla kullandıkları, daha genç olanların ise, her iki yönelimi daha fazla kullandıkları saptanmıştır.

Sezer 'in (2010: 8) ; “Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi”, konulu araştırmasında ergenlerin Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinden aldıkları puanlara göre kendini algılamalarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği, erkeklerin kızlara göre kendilik algılarının daha olumlu olduğu görülmektedir.

Toplumumuzda genellikle erkek egemen bir kültürün olduğu düşünüldüğünde varılan bu sonucun gerçekleri yansıttığını söylenebilir. Şöyle ki; toplumda tolerans sabır ve fedakarlık daha çok kadınlardan beklenmektedir. Kendine saygı düzeyi yüksek olan kadın, yüksek tolerans düzeyi beklentisini içselleştirmesi durumunda davranışları daha tutarlı ve anlamlı olacaktır.

5.3. Araştırmaya Katılan Üniversitesi Öğrencilerinin kayıtlı oldukları üniversitelere göre Kendine Saygı ve Tolerans Düzeyleri Arasındaki İlişkinin durumu:

Araştırma sonucunda iki üniversitenin kendine saygı ve tolerans düzeyi ölçeklerinden alınan puanlar arasındaki fark Gazi Üniversitesi lehine anlamlı

bulunmuştur. Ancak korelasyon analizinde anlamlı sonucun bulunmadığı görülmüştür. Her iki üniversitenin öğrencilerin giriş puanlarının (ÖSYM'deki başarı yüzdeleri), öğrencilerin demografik sosyo-ekonomik durumları, öğrencilerin geldiği bölgeler, üniversitelerin kampüs yapısı, arkadaş ilişkileri, üniversitedeki sosyal faaliyetler, üniversite içindeki kulüpler, öğretim elemanlarının öğrencilerle olan ilişkileri vs. tüm bu faktörler öğrencilerin kendine saygı ve tolerans düzeylerini etkileyen çevresel etmenler olarak görülebilir..

Bu sonuç göstermiştir ki; her iki üniversitenin de çevre faktörlerini çok iyi oluşturmuş olduğu ve yöneticilerin öğrencilerin kendi üniversitelerini tercih etmesi için bu faktörleri artırmaya yönelik çok değişik projeleri hayata geçirmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır.

5.4. Araştırmaya katılan öğrencilerin Kendine Saygı ve Tolerans Ölçeği düzeyleri ile üniversitede eğitim gördükleri bölümler arasındaki ilişki

Üniversite öğrencilerinin kendine saygı ve tolerans düzeyleri ile devam ettikleri programlar arasındaki ilişki incelendiğinde; edebiyat bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin kendilerine saygı düzeyleri ile tolerans düzeyleri arasında pozitif yönde, düşük seviyede .05 düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu, kimya bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin kendine saygı ve tolerans düzeyi verileri arasında ise, anlamlı düzeyde bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Bu sonuç; araştırmanın bu denencesini kısmen doğrulamakla beraber, yeni araştırmaların yapılması ve kimya bölümüne devam eden öğrencilerin ders programlarına, öğrencilerin bu düşünceleri geliştirmesine ile uygun davranış ve tutum göstermesine yardımcı olacak üniteler konulması çok anlamlı olacaktır. Literatüre bakıldığında da benzer sonuçlar görülmektedir:

Good ve Cartwright (1998), ahlaki gelişimin, hem devlet hem de özel üniversitelerde önemli bir rolü olduğunu belirtmek üzere bir çalışma yapmışlardır. Araştırmanın amacı, bir devlet üniversitesi, bir Hıristiyan üniversitesi ve bir Yahudi üniversitesine devam eden üniversite öğrencileri arasında ahlaki yargıların

gelişimi açısından bir fark olup olmadığını belirlemektir. Veriler, bu üç farklı üniversiteye devam eden 360 öğrenciden elde edilmiştir. Sonuçlar, her üç üniversitenin birinci sınıfına devam eden öğrencileri arasında, ahlaki gelişim açısından herhangi bir fark olmadığını göstermiştir.

5.5. Araştırmaya Katılan Üniversite Öğrencilerinin Kendine Saygı ve Tolerans Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Durumu

Örnekleme alınan öğrencilerin kendilerine saygı ve tolerans ölçeği puanları ile kardeş sayısı arasında herhangi bir korelasyon bulunmadığı görülmüştür. Literatürde de bu konuda herhangi bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte, kalabalık ailelerde yetişen bireylerin tolerans düzeylerinin yüksek olması beklenir (Koca, 1987). Paylaşım ve etkileşim alanı genişledikçe ve zenginleştikçe toleranslı davranma yönündeki beklentiler artmaktadır. Bu beklentinin arzu edilen (bireyin sınırlılıkları ve yeterlilikleri oranında) düzeyde olması, ancak uygun modeller görmesi ve desteklenmesine bağlıdır. Bunun terside mümkündür. Aile içindeki kardeşler arasında ortaya çıkan çekişme ve kavgalar, bireyin psikolojik yapısını etkileyip yaşamı boyunca kendine saygısı olmadan veya toleranssız olarak yaşamasına neden olacaktır. Ayrıca ailenin tek çocuğu olan birey, aile bireylerinin ona göstereceği olumlu örneklerle kendine saygısı tam ve yüksek toleransa sahip birey olarak yaşamını sürdürebilecektir. Her ne kadar bu araştırmada istatistik analiz anlamsız sonuç verip denence red edilmiş olsa da, kendine saygı ve toleransın geliştirilmesinde ailenin önemi göz önüne alınırsa bu konuda daha detaylı çalışmaların yapılması anlamlı olacaktır. Literatüre bakıldığında da araştırmacının bu görüşü desteklenmektedir:

Koca (1987), ilkokul birinci sınıfa devam eden yedi yaşındaki çocukların, ahlaki yargılarına cinsiyet, annenin eğitim durumu, kardeş sahibi olup olmama, anaokuluna gidip gitmeme gibi değişkenlerin etkisi olup olmadığını araştırmıştır. 120 (60 kız, 60erkek) çocuk üzerinde yapılan araştırmada veriler, çocukların yargıda bulunacakları ikilemlerin bulunduğu sekiz öykü çifti aracılığıyla mülakat

yöntemi ile toplanmıştır. Her bir öyküdeki ahlaki karara, yukarıda belirtilen değişkenlerin etkisi olup olmadığı analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, kardeş sahibi olup olmama değişkeni açısından, haklı-haksız kavramları ve ceza türlerini sıralama kombinasyonları ile ilgili olarak yapılan yargılar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuç

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri ile kendilerine saygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını; varsa bu ilişkinin bazı değişkenler açısından değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde denencelerden 1'isi tam, 2'si kısmen doğrulandığı, 2'sinin ise reddedildiği anlaşılmaktadır. Bu araştırmanın 1. denencesi tolerans düzeyi yüksek olan bireylerin kendine saygı düzeyinin de yüksek olabileceği beklentisi ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular ve yapılan istatistiksel işlemler sonucunda denencenin doğrulandığı anlaşılmıştır. Buna göre bireylerin tolerans düzeyi ile kendilerine saygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna varılabilir.

Kendini kabul eden birey, her hangi bir eksikliğin ezikliğini çekmeyen, kendisiyle barışık olan kimsedir. Böyle birinin yaşamında yılgınlıklar pek yaşanmadığı gibi, özveri, tolerans ve hoşgörü düzeyleri de yüksek olabilmektedir.

2. Denence de ise; öğrencilerin tolerans düzeyleri ile kendilerine saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin cinsiyete anlamlı olarak değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Kız öğrencilerin tolerans düzeyi ile kendine saygı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkin olduğu fakat erkek öğrencilerde ise bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre bu denence kısmen doğrulanmıştır.

Toplum beklentisi ve ailelerin çocuk yetiştirme anlayışları bu sonucun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Toplumdaki geleneksel anlayış; erkek çocukların daha atılgan, daha yayılcı bir tarzda yetiştirilmesi, kız çocukların ise; kabul edici ve

derleyip toplayıcı tarzda yetiştirilmesi yönündedir (Benice, 2012: 14). Bunun sonucu olarak kızlardaki tolerans düzeyi daha yüksek olmaktadır.

3. Denence de ise; öğrencilerin tolerans düzeyleri ile kendilerine saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin öğrencilerin devam ettikleri bölümlere göre anlamlı olarak değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuçların edebiyat bölümünü takip edenlerin lehine olumlu çıktığı görülmüştür. Yani 3. denenceler kısmen doğrulanmıştır.

Edebiyat bölümlerini de içine alan sosyal içerikli programların, içerikleri gereği, bireyin kendini ve başkalarını tanıma, anlama ve kabul düzeylerini yükselttiği gibi başkaları ile bir arada olma ve sosyal etkinliklere katılma istek ve arzularını da olumlu yönde etkilediği kabul edilmektedir. Bu gerçekten yola çıkıldığında; sosyal içerikli programlara devam eden öğrencilerin, diğer programlara devam edenlere göre kendilerine saygı düzeyleri ile tolerans düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olması beklenen bir durumdur.

4. Denence de ise, öğrencilerin tolerans düzeyi ile kendilerine saygı düzeyi arasındaki ilişkinin öğrencilerin devam ettikleri üniversitelere göre anlamlı olarak değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma bulguları istatistiksel olarak değerlendirildiğin de tolerans düzeyi ile kendilerine saygı düzeyi arasındaki ilişkinin öğrencilerin devam ettikleri üniversitelere göre anlamlı olarak değişmediği anlaşılmıştır. Yani araştırmanın bu denencesinin reddedildiği görülmektedir..

Araştırmanın bu denencesinin reddedilmesi, araştırma kapsamına alınan üniversitelerin öğrenci popülasyonu ile her iki üniversitede yapılan eğitim öğretim ve sosyal etkinliklerinin birbirine yakın olması nedeniyle, araştırmanın bu denencesinin reddedilmesinin olası bir sonuç olduğu söylenebilir.

5. Denence de ise, öğrencilerin tolerans düzeyleri ile kendilerine saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin öğrencilerin kardeş sayılarına göre anlamlı olarak değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma bulguları istatistiksel olarak

değerlendirildiğın de tolerans düzeyleri ile kendilerine saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin öğrencilerin kardeş sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı değışme göstermediğı anlaşılmıştır. Böylece araştırmanın bu denencesinin reddedildiğı görülmektedir.

Tüm denencelerle ilgili bulgu ve sonuçlara genel olarak bakıldığında; olumlu kişilik özelliklerinden olan kendine saygı ve tolerans arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğı görülmektedir. Bu bulgulara göre, bireyin kendine olan saygısı ve öz güveni yükseldikçe “öteki”ni kabulü ve tolerans düzeyinin de yükseldiğı sonucuna varılabilir.

Araştırma sonuçları dikkate alındığında tolerans düzeyinin yüksek olması bireyin kendine saygı düzeyinin yüksek olmasını ve özgüvenin yüksek olmasını da beraberinde getirmektedir. Ancak bu bireylerin her zaman toplumca kabul gören davranışları sergileyecekleri anlamına gelmeyebilir. Çünkü tolerans doğası gereğı içinde bir gerilim bulundurmakta ve bir katlanmadan söz edilebilmektedir (Gürsoy, 1999: 93). Bunun sonucu olarak birey gösterdiği bu aşırı tolerans sonunda beklenti düzeyinin yükselmesine giderek de tükenmişliğine neden olabilir. Bu nedenle toleransın anlamı ya da ona eş anlamlı olarak kullandığımız sabır kavramının içeriğı ve düzeyini Ersanlı (2012a: 85); “sabır, güler yüzlülüğünü kaybetmeden sıkıntıya katlanabilmek” olarak ifade eder. Bu anlayış doğrultusunda tolerans, optimum bir düzeye çekilmiş ve sağlıklı bir niteliğe kavuşturulmuş olabilir. Toleransla kendine saygı arasında belirlenen pozitif korelasyon gibi; toleransın öfke kontrolü ve birçok kabul edilen kişilik özellikleri arasındaki olumlu ilişkiler (Yazgan, 2007) dikkate alındığında; tolerans kavramının pozitif bir anlam taşıdığını, bireyin davranışlarında bunu bir hayat tarzı haline getirmesi, bireyde ve toplumda psiko-sosyal rahatlamalara neden olabileceğini de söylenebilir.

Araştırmalar, toleranssızlığın çocukluktan getirilen bir algı olduğunu vurgulamaktadır. Uzmanların görüşü; toleranssızlığın eğitimle ortadan

kaldırılabilirliği ya da toleransın eğitimle geliştirilebileceği yönündedir (Rosenthal, 2003).

6.2 Öneriler

Bu araştırmada elde edilen bulgular ve varılan sonuçlara dayalı olarak oluşturulan öneriler;

1- Araştırmalar toleranssızlığın çocukluktan getirilen bir algı olduğu ve eğitimle ortadan kaldırılabilirliği ya da toleransın eğitimle geliştirilebileceği (Rosenthal 2003) anlayışı dikkate alınarak; varlıklarını sıkıntıya sokmadan bireylerin birbirine destek olmaları yönündeki kazanımlarından olan, arzu edilen düzeyde bir toleransın, sosyal bütünleşme için gerekli olduğu kadar bireyin iç huzurunun da oluşmasında etkili olan temel bir unsur olduğu gerçeği göz önüne alındığında; toplumun her alanında tolerans eğitimine gerekli ağırlığın verilmesi;

2- Olumlu kişilik özelliklerinin bireyin tolerans düzeyini arzu edilen oranda yükseltmesinde etkili olduğu araştırma sonuçları tarafından ortaya konulan bir gerçektir (Yıldırım, 1995). “Var etmeyen var olmasının adeta olanaksız olduğu” (Ersanlı, 2012b) ilkesi dikkate alınarak ailede, okulda, işyerlerinde ve hayatın her aşamasında bireyin olumlu kişilik özelliklerini destekleyecek eğitim ve etkinliklere yer verilmesi gerekliliği göz ardı edilmemesi;

3- Bireyin kendine saygısı mutlaka önemlidir ve olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Ancak toplumsal yaşam içerisinde “öteki”ne saygısının da demokratik yaşamın kuralları gereği olduğunu ve bu “öteki”ne saygının bir tehdit unsuru değil, sinerji oluşturmanın bir yolu olabileceğinin vurgulanması (Bulaç, 1995: 76) ve bunun hayata geçirilmesine yönelik eğitim programlarına ağırlık verilmesi;

4- Bu araştırmada ele alınan değişkenler dahil olmak üzere, araştırma sonunda elde edilen sonuçlar ve önerilerde göz önüne alınarak; üniversite öğrencilerinin sosyal tarzlarının, aile içi ilişkilerinin, arkadaş ilişkilerinin, yetiştiği coğrafi bölge

vb. değişkenlerin bireyin tolerans düzeyinin oluşmasına ve olumlu ya da olumsuz kişilik özelliklerinin gelişimini belirlemede etkisinin olup olmadığının araştırılmasına yönelik yeni çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- ADLER, A., 1998, **İnsan Tabiatını Tanıma**, Ayda YÖRÜKEN (çev.), Ankara: Tur Yayınları.
- AĞAÇSAPAN, A., 2000. “Bekir Yıldız'ın “Yaman Göç” Adlı Öyküsünde Kalıp Yargılar”, **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Güz, Cilt 10, Sayı 2, s.1-7.
- AĞAKAY, M. A., 1959, **Türkçe Sözlük**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKÇAKAYA, M., 2010. “Örgütlerde Uygulanan Personel Geliştirme Yöntemleri” **Karadeniz Araştırma Dergisi**.
- AKÇAM, T., 1994. **İslam’da Hoşgörü ve Sınırları**, Ankara: Başak Yayınları.
- AKTEPE, V., YEL, S., 2009. “İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, no. 7 (3), s. 607–622.
- ANDRE, C., LELORD, F., 2001. **Kendine Saygı**, İ. Yerguz (çev), İstanbul: İletişim Yayınları.
- APAYDIN, M., 2001. **Türk Hiciv Edebiyatında Ziya Paşa**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ASLAN, Ö., 2001. “Hoşgörü ve Tolerans Kavramlarına Etimolojik Açından Analitik Bir Yaklaşım”, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. Cilt:5, Sayı:2, s.357-380.

- AVŞAROĞLU, S., ÜRE Ö., 2007. “Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa Çıkma Stilllerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 2 s. 85–100.
- AYDIN, M. S., 1999. “Hoşgörünün İslami Temelleri”. **Osmanlıda Hoşgörü Birlikte Yaşama Sanatı**, İstanbul Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları.
- BALTAŞ, A., BALTAŞ Z., 2004. **Stres ve Başa Çıkma Yolları**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- BATUHAN, H., 1959. **Batıda Tolerans Fikrinin Gelişmesi**, İstanbul: İstanbul Matbaası.
- BAYDUR, F., 1984. **Genel Psikoloji**, İstanbul: İnkilap Kitabevi.
- BENİCE, A., 2012. “Saygılı Birey Yetiştirmek”, **AREL Eğitim Kurumları Dergisi**, Cilt. 31 s. 14.
- BİNGÖL, G. ve Arkadaşları, “Amasya Üniversitesi Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Benlik Saygıları Ve Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, 2007, www.universitetoplum.org/pdf/pdf_UT_382.pdf
- BOGENÇ, A., "Kendine Saygı Ölçeği". **Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçekler**. (Edi. Y. Kuzgun, F. Bacanlı). Ankara: Nobel Yayınevi, 2011, s. 141-150.
- BOGENÇ, A., KUZGUN Y., 1994 “Kendine Saygısı Düşük ve Yüksek Olan Bireylerin Akademik Benlik Kavramı Puanlarının Karşılaştırılması”. **1. Eğitim Bilimleri Kongresi**, Adana: Çukurova Eğitim Fakültesi, s. 644 – 650.

BOOKER, Keonya C., “Likeness, Comfort and Tolerance: Exmination African American Adolescents’sense of School Belonging” **The Urban Review**, Vol. 39, No.3, September, 2007.

BORE, M.; MUMRA, D.; KERRIDGE, L.; POWIS, D. 2005. “Selection of Medical Students According to their Moral Orientation.” **Medical Education**, Vol. 39(3), 266-275.

BUDAK, S., 2003. **Psikoloji Sözlüğü**. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

BULAÇ, A., 1995.“Öteki”nin Kimliği ve İmajı”, **Birikim Dergisi**, Özel Sayı, s.76-79.

Büyük Larousse, 1986. Cilt no:22. İstanbul: Milliyet Gazetecilik A.Ş.

Büyük Lugat ve Ansiklopedi, 1981. Cilt no:12. İstanbul: Meydan Yayınevi.

CANDANGİL, S. Ö., CEYHAN, A.A., “Denetim Odaklı Farklı Lise Öğrencilerinin Bazı Kişisel Özelliklere Göre Karar Vermede Özsaygı ve Stres Düzeyleri”, 2006, **Sosyal Bilimler Dergisi – 2**.
<http://anadolu.edu.tr>

CARTLEDGE, G, MILBURN, J. F., 1995. “Teaching Social Skills to Children and Youth: İnnovative Approches”, Boston. MA. **Allyn and Bacon**.

CİALDİNİ, R. B., 2001. **İnsanları Etkileme Yolları**. A. Dönmez (çev.), İmge Yay. Ankara.

CLAES Michel, LACOURSE Eric, ERCOLANİ Anna-Paula, PİERRO Antonio, LEONE Luigi, PRESAGHİ Fabio, 2005. “ Parenting, Peer Orientation, Drug Use, and Antisocial Behavior in Late Adolescence: A Cross-National Study”, **Journal of Youth and Adolescence**, 34: 401.

COLESANTE, Robert J., BİGGGS, Donald A., 1999. “Teaching About Tolerance with Stories and Arguments”, **Journal of Moral Education**, Vol. 28, No. 2.

ÇÜCELOĞLU, D., 2004. **İnsan ve Davranışı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÇÜCELOĞLU, D., 2000. **Anlamli ve Coşkulu Bir Yaşam İçin Savaşçı**. İstanbul: Sistem Yayınları.

ÇEÇEN. A.R., 2002. “Duygular İnsan Yaşamında Neden Vazgeçilmez ve Önemlidir?”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:9, Sayı:9, s. 164-170.

ÇELİKÖZ, N. ve Arkadaşları, 2008. “Çocuk Yuvası ve Aileleriyle Yaşayan Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Anlayışlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi” **Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi**. No. 23. s.1 – 13.

DEMİR, A., 2008. **Külli Kaideler Ekolü ve Mecelle**. İzmir: Ketre Yayınları.

DEMİRTÜRK, F. M., “Erbaş ve Erlerin Aldıkları Askerlik Eğitiminin Tolerans Düzeyini Geliştirmeye Etkisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005).

DEVELLİOĞLU, F., 1999. **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat**. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

DOĞRU, N., PEKER, R., 2004. “Özsaygı Geliştirme Programının Lise 9. Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı Durumuna Etkisi” **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, c.17 sayı.2 s: 315–328.

DONALDSON, Sarah J., RONAN, Kevin R., 2006. "The Effects Of Sports Participation On Young Adolescents'Emotional Well-Being". **Adolescence**. Cilt:41, Sayı:162, s.369-389.

DONENBERG, G. R.; HOFFMAN, L. W., 1988. "Gender Differences in Moral Development." **Sex Roles**, Vol. 18(11-12), 701-717.

ERCOŞKUN, M. H, NALÇACI, A., 2005. "Öğretimde Psikolojik İhtiyaçların Yeri ve Önemi" **Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**, n. 11 s. 364.

ERSANLI, E., "Tolerans Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması"
(Yayımlanmamış Ölçek Geliştirme Çalışması, 2011)

ERSANLI, K., 2012a. **Davranışlarımız**, Ankara: Bileşik Dağıtım Kitabevi,

ERSANLI, K., 2012b. "Güçlü İradenin Davranışı",**Düşündüklerim Paylaştıklarım**. Ankara: DH Basın Yayın.

FLORIDA, R., TINOGLI, I., 2004. "European the Creative Age", **Corneige Hall Software Industry Centre**, DEMOS.

FORST, R., 2004. "The Limits Of Toleration", **Constellations**, Cilt:11, Sayı: 3, s. 312-325.

FROMM, E., 1993. **Özgürlük Korkusu**. Roza Hamken (çev.), İstanbul: Mert Yayıncılık.

GFELINER, B. M., 1986. "Ego Development and Moral Development in Relation to Age and Grade Level During Adolescence." **Journal of Youth and Adolescence**, Vol. 15(2), 147-163.

- GOOD, J. L., CARTWRIGHT, C., 1998. "Development of Moral Judgement Among Undergraduate University Students." **Collage Student Journal**, Vol. 32(2), 270-276.
- GUMP, L.; BAKER, R.C., 2000. "Cultural and Gender Differences in Moral Judgements: A Study of Mexican Americans and Anglo-American." **Hispanic Journal of Behavioral Science**, Vol. 22(1), 78-93.
- GÜRSOY, K., 1999. "Batıda Tolerans Fikri ve Osmanlı Hoşgörüsü". **Osmanlıda Hoşgörü Birlikte Yaşama Sanatı**. İstanbul: Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları.
- HUNTINGTON, S.P., 2003. "Medeniyetler Çatışması Değilse Nedir?", "Soğuk Savaş Sonrası Dünyanın Paradigmaları" **Medeniyetler Çatışması**, M. YILDIZ (der.), Ankara: Vadi Yayınları.
- İNCEOĞLU, D., AYTAR, G., 1987. "Bir Grup Ergende Atılğan Davranış Araştırması", **Psikoloji Dergisi** 6 (20: 24-24).
- JUNG, G. C., 1966. **Two Exsays of Analitical Psychology; The Collected Work of C. 6 Juung**. Vol:7, New York Pantheon Books Second Edition.
- KARPOV, V., 2002. "Religiosity and Tolerance in the United States and Poland". **Journal for the Scientific Study of Religion**. Cilt:41, Sayı:2, s.267-288.
- KUMRAL, N., 2010. "Yaratıcılık ve İzmir Üzerine" **Warking People Papers in Economics**, İzmir: Ege Üniversitesi, 10/01.

- KOCA; G., 1987. “İlkokul Birinci Sınıfa Devam Eden Yedi Yaşındaki Çocukların Ahlaki Yargılarını Etkileyen Bazı Faktörler.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi.
- KOÇ, M., 2009. “Dindarlık ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. c. 18, n. 1, s: 473-493.
- KOHUT, H., WOLF E.S., 1978. “Disorders of Self and Their Threatment; an Outline”, **International Journal of Psycho–Analysis**, 59, 413–425.
- KORKMAZ, N. H., 2007. “Yaz Spor Okulları ile Çocukların Benlik Saygısı Arasındaki İlişki”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. XX (1), s. 49-65.
- KÖKSAL, Mustafa Serdar, 2006. “Kavram Öğrenimi ve Çoklu Zekâ Teorisi” **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Ekim, c. 14, No. 2, s. 473–480.
- KUTLU, Y., BUZLU S., SEVER, D. A., ve Arkadaşları, 1997. “İstanbul Üniversitesi Florance Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Dört Yıllık Eğitim Süresi İçerisindeki Atılgnlık ve Benlik Saygılarının Araştırılması”, **4. Ulusal Hemşirelik Eğitim Sempozyum Kitabı**, Kıbrıs, s. 244–258.
- KUYUTAR, M., “Ortaçağ İslam Düşüncesinde Hoşgörü”. (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir Ege Üniversitesi, 2000).
- KUZGUN, Y., 1997. **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**, Ankara: ÖSYM Yayınları.
- KUZGUN, Y., 2000. **Meslek Danışmanlığı**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- LAZOVASKY, R., 2007. "Educating Jewish and Arab Children for Tolerance and Co-existence in a Situation of Ongoing Conflict; an Encounter Program". **Cambridge Journal of Education**, Vol. 37, No. 3, September. pp. 391–408.
- LEARY, M.A. , SCHREINDORFER, L.S. , HAUPT, A.L, 1995. "The Role of Self-Esteem in Emotional and Behavioural Problems; Why is Low Self-Esteem Disfunctional?" **Journal of Social and Clinical Psychology**, 14(32), 297–314.
- LINTNER, T., 2005. "A World of Difference: Teaching Tolerance through Photographs in Elementary School". **The Social Studies**. s.34-37.
- MARCUS, G. E., SULLIVAN, J. L., THEISS-MORS, E., STEVENS, D., 2005. "The Emotional Foundation of Political Cognition: The Impact of Extrinsic Anxiety on the Formation of Political Tolerance Judgments" **Political Psychology**, Vol. 26, No. 6,
- MASLOW, A. H., 1970. **Motivation and Personality (Second Edition)**, New York: Herper and Row.
- MERİÇ, C., 1974. **Bu Ülke**, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- MEYER, M. J., 2002. "Two Forms of Toleration". **Journal of Social Philosophy**. Cilt:33, Sayı:4, s. 548-562.
- MİLESKİ, J., 1998. The Outcomes of Teaching Tolerance : A Research Report Submitted to the Graduate, **Social Science Education Program** [Washington D.C.]
- MOORE, Laura. M, v.d. 2006. "Accounting for Spatial Variation in Tolerance: The Effects of Education and Religion". **Social Forces**. Cilt:84, Sayı:4, s.2205-2222.

- ORTAYLI, İ., 1999. “Tolerans ve Tesamuh”. **Osmanlıda Hoşgörü Birlikte Yaşama Sanatı**. İstanbul: Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları.
- ÖZBEK, S., 2012. “Akil Adamlardan Hükümdarlara Siyasetname” **Mostar Kültür ve Aktüel Dergisi**. Mayıs n. 87 s. 38.
- ÖZCAN, A., 1996. **Hasta Hemşire İlişkisi ve Eğitimi**, İzmir: Saray Kitabevi.
- ÖZGÜLEÇ, F., 2001. “7-11 Yaşlarındaki Çocukların Ahlaki Yargılarının Gelişimi.” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- PIŞKIN M., 1999. “Özsaygı Geliştirme Eğitimi” **İlköğretimde Rehberlik**, Yıldız Kuzgun(ed.), Ankara: Nobel Yayınları.
- RİCOEUR, P., 1996. “Tolerance, Rights and the Law”, **Diogenes**, no. 176, Vol. 44/4, Winter.
- ROSENTHAL, M. A., 2003. “Sipinoza’s Republican Argument for Toleration”, **The Journal of Philosophy**. Cilt:11, Sayı:3, s.320-337.
- SANDERS, C. E.; LUBINSKI, D. L.; BENHOW, C. P., 1995. “Does the Defining Issues Test Measure Psychological Phenomena Distinet From Verbal Ability?: An Examination of Lykken’s Query.” **Journal of Personality and Social Psychology**, 498-304.
- SARI, S., 2005. “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerine Çatışma Çözümü Becerilerinin Kazandırılmasında Akademik Çelişki, Değer Çizgisi ve Güdümlü Tartışma Yöntemlerinin Etkisi” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi)

SEZER, Ö., “Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Haziran 2010. Cilt:VII, Sayı:1, 1-19 s.8

SILBERMAN, M. A.; SNAREY, J., 1993. “Gender Differences in Moral Development During Early Adolescence: The Contribution of Sex-related Variations in Maturation.” **Current Psychology**, Vol. 12(2), 163-171

SILVERMAN, J., 2007. “Postcards From Another’s Home”, **Art Education**, Esra Ekiz (çev.), N. 60, Vol.6, N 2007, s. 17 – 23.

SOCHTING, I., SKOE, E., MARCIA, J. E., 1994. “ Care-Oriented Moral Reasoning and Prosocial Behavior: Aquestion of Gender or Sex Role Orientation.” **Sex Roles**, Vol. 31(3-4). 131-147

TUNÇAY, M., 1999. “Altın Çağ Gelecektedir”. **Osmanlıda Hoşgörü Birlikte Yaşama Sanatı**. İstanbul: Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları.

Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Ankara: 1998.

VOLTEN–ACAR, N., 1995. **Grupla Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri**, Ankara: Zincir Ajans.

WAİNRIB, Cecilia., v.d. 2004. “Children’s Thinking About Diversity of Belief in the Early Scool Years: Judgements of Relativizm, Tolerance, and Disagreeing Persons”. **Child Development**. Cilt:75, Sayı:3, s.687-703.

WALZER, M., 1998. **Hoşgörü Üzerine**, Abdullah Yıldız (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

WEİSSBERG, R., 1998. "The Abduction of Tolerance". **Society**,
Novemver/December.

YAZGAN, S., "Öfke Kontrolü İle Tolerans Düzeyi Arasındaki İlişki"
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, OMÜ Sosyal Bilimler
Enstitüsü, 2007).

YILDIRAN, G., 1995. **Boğaziçi Üniversitesi Yüret Postası** 7. Eylül, İstanbul.

YÖRÜKOĞLU, A., 2000. **Gençlik Çağı**, İstanbul: Özgür Yayınları.

YÜKSEL, G., 2005. "Türki Cumhuriyetleri Öğrencilerinin Utangaçlık Düzeylerini
Etkileyen Faktörler: Gazi Üniversitesi Örneği" **Bilig**, Güz / 2005. sayı
35: s.151-172.

YÜRÜŞEN, M., "Liberal Kuramda Politik ve Moral Bir Kavram Olarak
Hoşgörü", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi,
1993).

EK**ANKET SORULARI**

1. CİNSİYETİNİZ
 KIZ
 ERKEK
2. KARDEŞ SAYISI (SİZ DAHİL)
3. AİLENİN KAÇINCI ÇOCUĞUSUNUZ?
4. DEVAM ETTİĞİNİZ ÜNİVERSİTE
 HACETTEPE
 GAZİ
5. DEVAM ETTİĞİNİZ FAKÜLTE
 KİMYA
 EDEBİYAT

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ayhan Kaleli

Doğum Yeri ve Tarihi : Amasya 1960

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenim : Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
PDR Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Bildiği Yabancı Diller : Fransızca

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Novartis
Sağlık, Gıda ve Tarım Ürünleri A.Ş.

İletişim

E-Posta Adresi : ayhan.kaleli@hotmail.com

Tarih: : 18/01/2013